Proje No: 3701

Proje Başlığı

SEÇMEN DAVRANIŞLARINI ETKİLEYEN SOSYO-EKONOMİK FAKTÖRLER: BİLİNÇLİ SEÇMEN ARAŞTIRMASI

Kesin Rapor

Proje Yürütücüsü ve Birimi

Prof.Dr. Mehmet ALTAN

İktisat Fakültesi İktisat Politikası A.B.D.

Projenin Yardımcı Araştırıcıları ve Birimleri

Yrd. Doç. Dr. Murat ÇETİN

İktisat Fakültesi İktisat Politikası A.B.D.

Hazırlandığı Tarih

17.11.2009

1. ÖZET

Demokrasi kavramı farklı şekillerde tanımlandığı gibi demokrasinin bireyler ve toplumlar tarafından algılanması hususunda da farklılıklar bulunmaktadır. Temelde seçim sonuçları ile demokrasi algısı arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik olarak hazırlanan bu anket çalışmasında, seçmenlerin referandum tercihlerinden hareketle bir önceki dönem (2011) genel seçim sonuçlarının tahmini ve gerçekleşen seçim sonuçları ile karşılaştırması yapılacaktır. Nitel yöntemin sonucunda elde edilen veriler ışığında survey metodu ile seçmen davranışları analiz edilerek referandum tercihleri ile genel seçim tercihleri arasındaki ilişki değerlendirilecektir. Bu bağlamda çalışmanın genel amacı, seçmen davranışına etki eden faktörlerinde de yer aldığı ve seçmenin demokrasi algısının değerlendirildiği bir seçim analizi yapmaktır. Çalışmada özellikle seçmenin demokrasi algısının seçim sonuçları üzerindeki etkisi nicel veriler yardımıyla incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Seçmen, Referandum, Demokrasi Algısı.

2. ABSTRACT

Since the notion of democracy is defined in many different ways, there exist some differences on how it is perceived by individuals and societies. In this survey study that is prepared in order to explain the relationship between democracy perception and election results, comparison shall be established between predictions related to the previous general elections (2011) and the experienced results of the elections with reference to voters' referendum choice. In the light of results obtained by the means of qualitative methods, survey method and voter's behaviors shall be analyzed and the relationship between referendum choice and general election's choice shall be assessed. In this regard the general purpose of this study is to perform an analysis assessing democracy perception and factors affecting voter's behaviors. In particular the impact of voter's democracy perception on the election results is analyzed in this study by the means of quantitative data.

Key words: voter, referendum, democracy perception.

3. GİRİŞ

Demokrasi farklı tanımları olan ve üzerinde fikir birliğine varılması zor bir kavramdır. Halkın egemenliğine dayanan yönetim biçimi şeklinde ifade edilen demokrasi, özgür bir seçim sistemi aracılığıyla seçilen temsilcilerle kurulan halk yönetimi olarak da tanımlanmaktadır. Söz konusu tanımlara göre, halkın kendi istek ve iradesi ile nasıl yönetileceğine karar vermesi sonucu egemenlik halka, halkın çoğunluğuna dayanmaktadır.

Çeşitli şekillerde tanımlanan ve modern devletlerin idare biçimi olan demokrasinin algılanması noktasında da ortak bir görüş bulunmamaktadır. Tüm toplumların demokrasiye karşı bakış açısı aynı olmamakla birlikte, toplumların demokrasi algısının şekillenmesi kültürel yapıları, dini inançları ve o toplumu oluşturan bireylerin yaşam tarzlarıyla da yakından ilişkilidir. Bu bağlamda batı toplumları ve doğu toplumlarının demokrasi algısı karşılaştırıldığında görülmektedir ki; batı toplumlarında Protestanlık'la başlayan aydınlanma sürecinin oluşumu beraberinde modernleşmeyi de getirirken, yönetim biçimi olarak da demokrasinin ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Batı toplumlarında demokratik yönetim biçiminin oluşumu ve yaygınlaşması söz konusuyken, gerek dini inançlarının getirdiği farklılıklar gerekse de kültürel yapı ve yaşam biçimi sebebiyle doğu toplumlarında demokrasinin benimsenmesine yönelik süreç batı toplumlarına göre çok daha sancılı geçmiştir. Batıdaki teknolojik ve düşünsel modernleşmenin doğudan daha önce gerçekleşmesi doğu toplumlarının geri kalmasına sebep olurken, tarihi süreç içerisinde doğunun dönem dönem batı toplumlarının sömürgesi haline gelmesi ise demokratikleşme sürecinde gecikmelere neden olmuştur. Fareed Zakaria ekonomik yaşantıdan yönetim anlayışına, oradan da yaşam biçimlerine kadar uzanan ve "kültürün demokratlaştırılması" olarak sonuçlanan bir sürecin varlığından söz etmektedir ve söz konusu süreç toplumlar arasında demokrasi algısı noktasında farklılıklar oluşmasına sebep olmuştur.

Bu bağlamda Türkiye'deki demokrasi algısı değerlendirildiğinde, 1980'li yıllarda başlayan ve bugün de halen devam eden bir değişim süreci dikkatleri çekmektedir. Ancak geçen bunca zamana rağmen Türkiye'de demokrasi algısı noktasında önemli ilerlemelerin yaşandığı da söylenemez. Bu nedenle Türkiye'nin demokratik yapısını kusurlu olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Bu yapının toplum tarafından algılanması hususunda da sorunlar bulunmaktadır. Öyle ki anket çalışmasına katılan seçmenlere demokrasi algısına dair yöneltilen sorular karşısında seçmelerin yüzde 6,9'u "demokrasi çoğunluğun isteğinin kabul edilmesidir" ve seçmenlerin yüzde 6,8'i ise "demokrasi yüzde 51 olan düşüncenin yüzde 49 olan düşünceye galip gelmesidir" yanıtlarını vermiştir. Oysaki demokratik bir yönetim en küçük bir azınlığın dahi haklarının korunmasını sağlamakla yükümlüdür. Bu çerçevede anket çalışması aracılığıyla bir taraftan halkın demokrasi algısı ve mevcut iktidar partisinin icraatları değerlendirilirken, bir taraftan da genel seçim sonuçlarının tahminine ilişkin ipuçları aranmıştır. Ancak ankete verilen cevaplar demokrasi algısının Türkiye'de henüz yerleşmediğini, demokratik bir yapı üzerine kurulu Türkiye'ye henüz çok daha uzun bir yol olduğunu göstermektedir.

3.1. Genel Bilgiler

Bilinçli seçmen davranışlarının araştırılması hedeflenen çalışma 1.067 denekle görüşülerek, İstanbul'daki 8.829.393 seçmen kapsanacak şekilde gerçekleştirilmiştir. İstanbul ili, Türkiye genelini yansıtacak nitelikte örneklem yapısına sahip olması sebebiyle seçilmiştir. Çalışmada nicel veriler yardımıyla seçmen davranışlarını etkileyen faktörlere yer verilmiştir.

3.2. Projenin Amaç ve Kapsamı

Seçmenin bir partiyi tercih etme ya da bir partiden vazgeçme nedenleri, siyasal parti, milletvekili ve yerel yönetimlere ilişkin tutumlarında rol oynayan belli başlı faktörler, seçmenlerin parti politikalarından ve belediye hizmetlerinden ne derecede haberdar oldukları gibi hususlar derinlemesine tartışılmaktan ziyade söz konusu tahliller genelde bilimsel olmayan bir takım ortamlarda yapılmaktadır.

Öte yandan ilgili alandaki literatürde seçmenlerin çeşitli siyasi gelişmelere olan bakış açıları bilinmeksizin genelde seçmenlerin oy verirlerken neleri öncelikle dikkate aldıkları şeklinde tek yönlü ve karşılaştırmaya imkân vermeyen bir metodolojinin izlenmiş olması, bu alanda mevcut olan önemli akademik boşluğun doldurulmasına vesile olması açısından bizleri konuyla ilgili araştırmaya teşvik etmiştir. Bu nedenle çalışmamızda öncelikle deneklere belirlenen ana konu başlıkları üzerinden çapraz sorular yöneltilerek çeşitli siyasi olaylar karşısında verdikleri tepkiler dikkate alınmak suretiyle siyasi hayata bakış açılarının değerlendirilmesinin akabinde, bu değerlendirmelerle seçmenlerin en son yapılan iki genel seçimde yaptıkları parti tercihleri arasında bir mukayeseye gidilmesiyle seçmenin bilinçli bir biçimde oy kullanıp kullanmadığı analiz edilmeye çalışılacaktır. Bu sayede seçmenin demokrasi algısı ve mevcut iktidarı bu konuda hangi noktada durduğu açıklanabilecektir. Böylelikle kamuoyunda her seçimden sonra sıklıkla gündeme gelen seçmenlerin bilinçli oy kullanıp kullanmadıklarının tahlili, çalışmamızın amacını oluşturmaktadır.

4. YÖNTEM

Projede uygulanan yöntem "survey" metodudur. Bu yöntem anket, test, görüşme, gözlem gibi tekniklerle, monografi ve tarihi yöntemi kapsar. Survey "genişlemesine" makro sosyal bir alan araştırmasıdır. Araştırma tesadüfi yöntemle seçilen örneklem üzerinde yüz-yüze anket tekniği uygulanarak; saha çalışması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örnekleminin tespitinde orantılı tabakalı, rastsal tesadüfi seçim tekniği kullanılmıştır.

Bu araştırmanın İstanbul'da yürütülmesi, İstanbul'un ekonomik ve sosyal açıdan bir merkez ve Türkiye'yi yansıtabilecek düzeyde örneklem büyüklüğüne ve çeşitliliğine sahip olmasına dayandırılmaktadır. Bu tür araştırmalarda, araştırmanın kapsamı yani evren 10.000'den fazla olduğu durumlarda örneklem büyüklüğünü tespit etmek için $\epsilon = Z \times \sqrt{\frac{(p \times q)}{n} \times \frac{(N \times n)}{(N-1)}}$ formülü kullanılmaktadır.

Yapılacak araştırma İstanbul'daki 8.829.393 seçmeni kapsamaktadır. Seçmen sayısı olarak 2010 yılındaki referandum dikkate alınmıştır. Bu örneklem içerisinde yukarıdaki formül uygulanarak yüzde 95 güven aralığında ±3 hata payı ile toplam 1.067 denekle görüşülmüştür.

Örneklem seçiminde iki aşamalı bir yöntem uygulanarak, öncelikle tabakalı örnekleme sistemi ile İstanbul'un kent nüfusunu temsil edebilecek 18 ilçe belirlenmiştir. İlçelerdeki denek sayısı ise nüfusa göre oranlanmıştır. İkinci aşamada ise bu ilçelerde TÜİK 2009 verilerine göre meslek ve cinsiyet kotası uygulanmıştır.

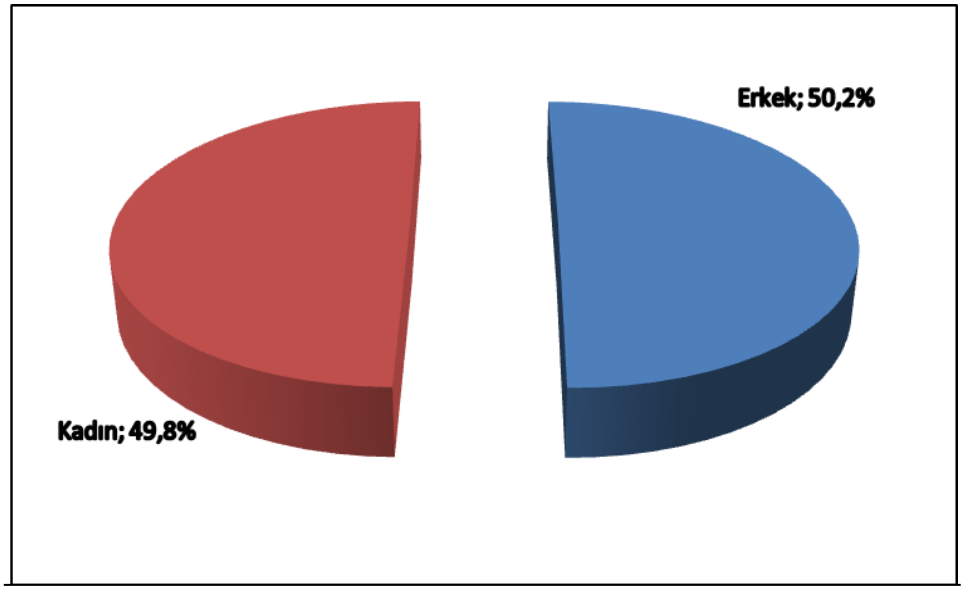
Araştırmanın yürütüldüğü ilçelerdeki denek sayısı ise ilçe belediyelerinin kent nüfusuna göre orantılı tabakalama yöntemiyle tespit edilmiştir. Araştırmanın yapıldığı ilçeler Avcılar, Bağcılar, Bahçelievler, Bakırköy, Bayrampaşa, Beşiktaş, Beyoğlu, Fatih, Gaziosmanpaşa, Kadıköy, Kâğıthane, Küçükçekmece, Maltepe, Sarıyer, Şişli, Ümraniye, Üsküdar ve Zeytinburnu'dur.

Bu çalışmanın analizleri SPSS 16.0 paket programı kullanılarak, frekans ve çapraz tabulasyon yöntemi ile ortaya konulmuştur. Saha çalışması 28 Ocak 2011 – 18 Şubat 2011 tarihleri arasında sürdürülmüş olan bu araştırmanın örneklem dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

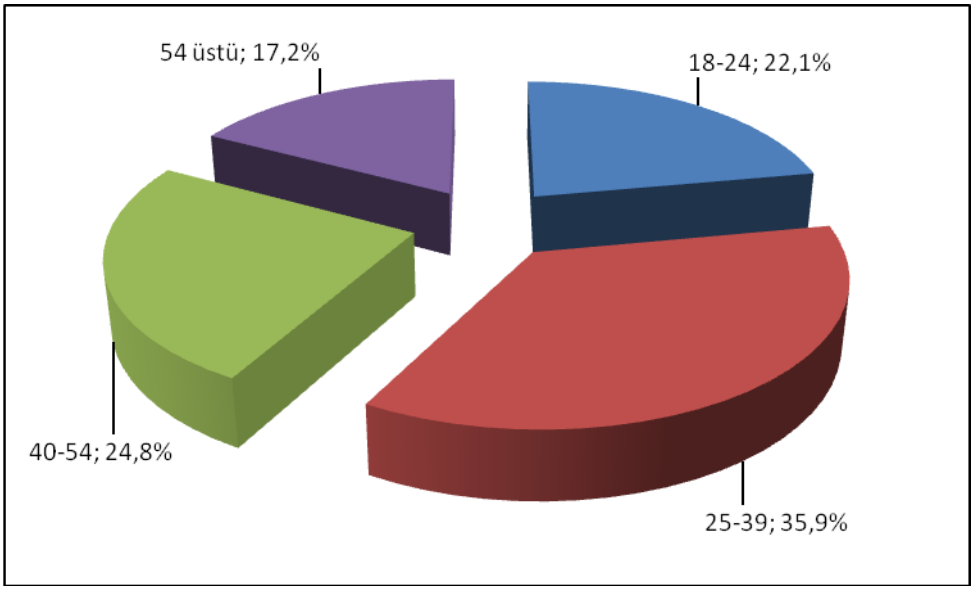
Bu Rapor Dönemindeki Gelişmeler (satın alma işlemleri, tamamlanan mal, hizmet ve cihaz alımları) Hizmet ve teçhizat alımı tamamlanmıştır.

5. BULGULAR

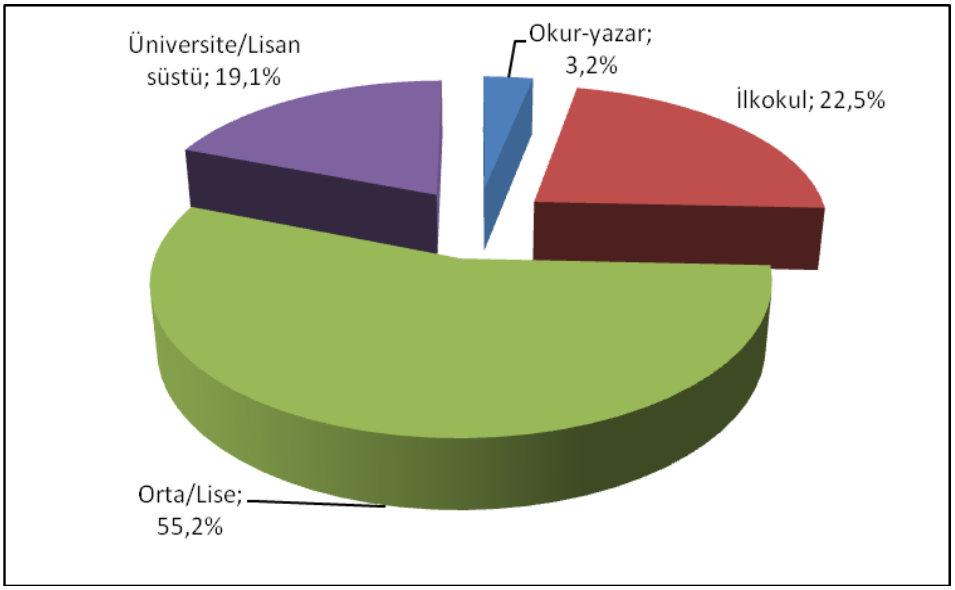
Cinsiyet

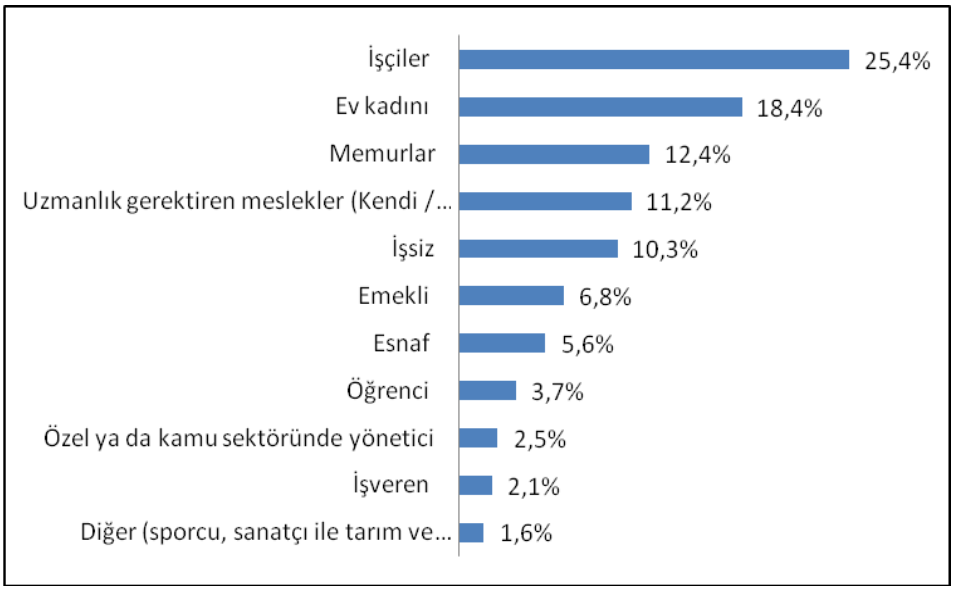
Yaş

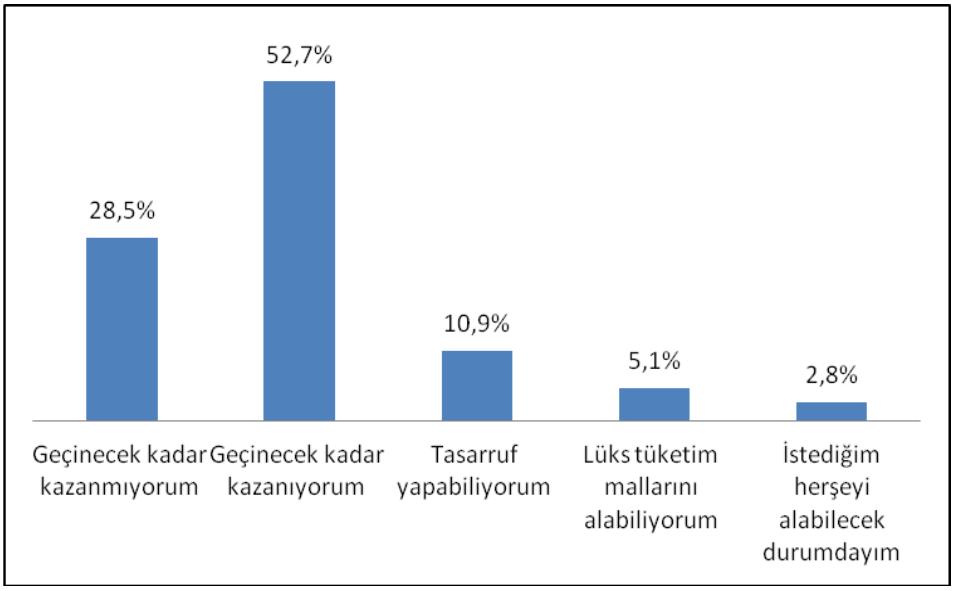
Eğitim

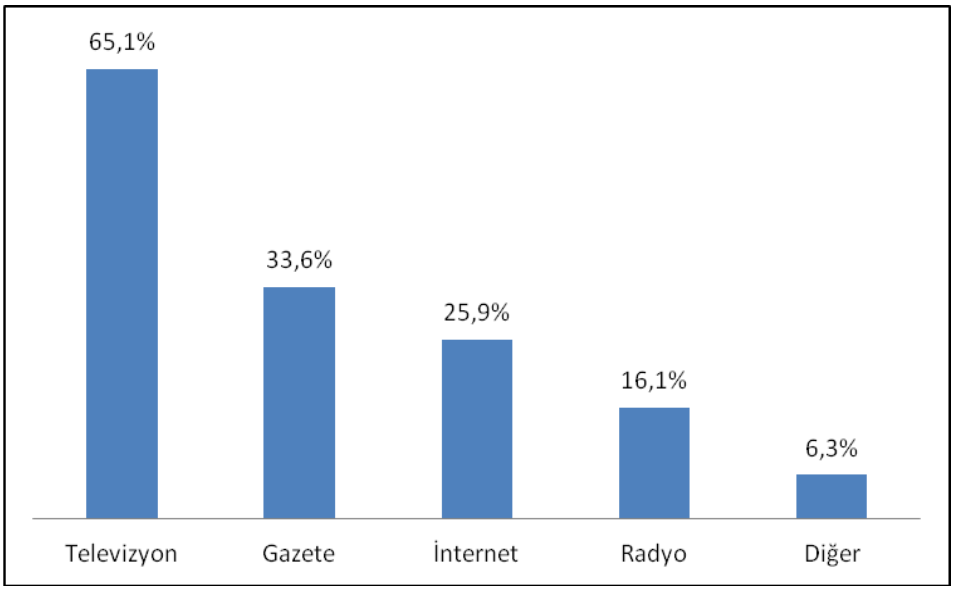
Meslek

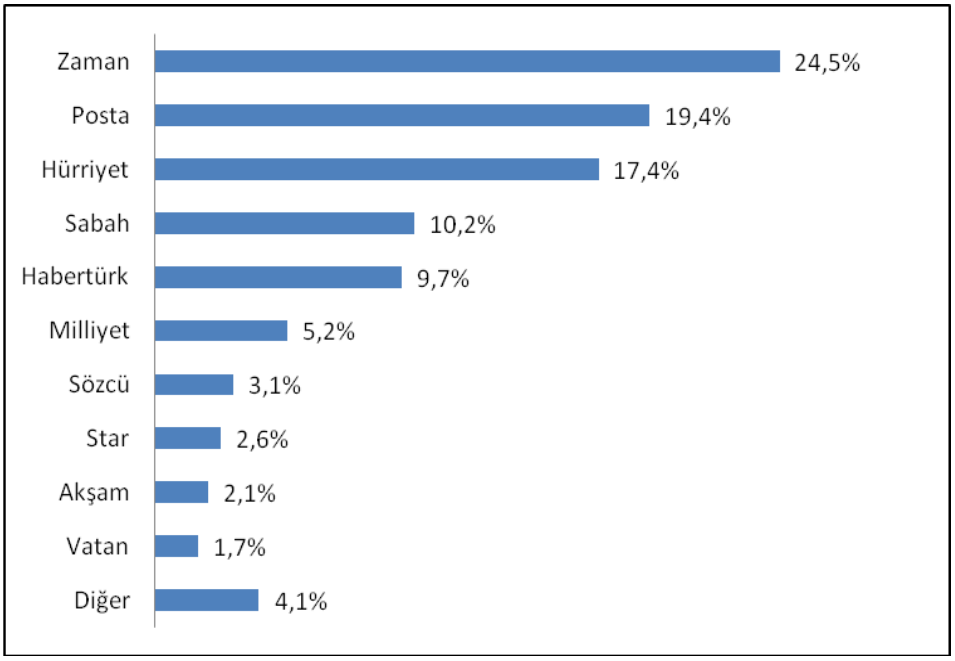
Gelir

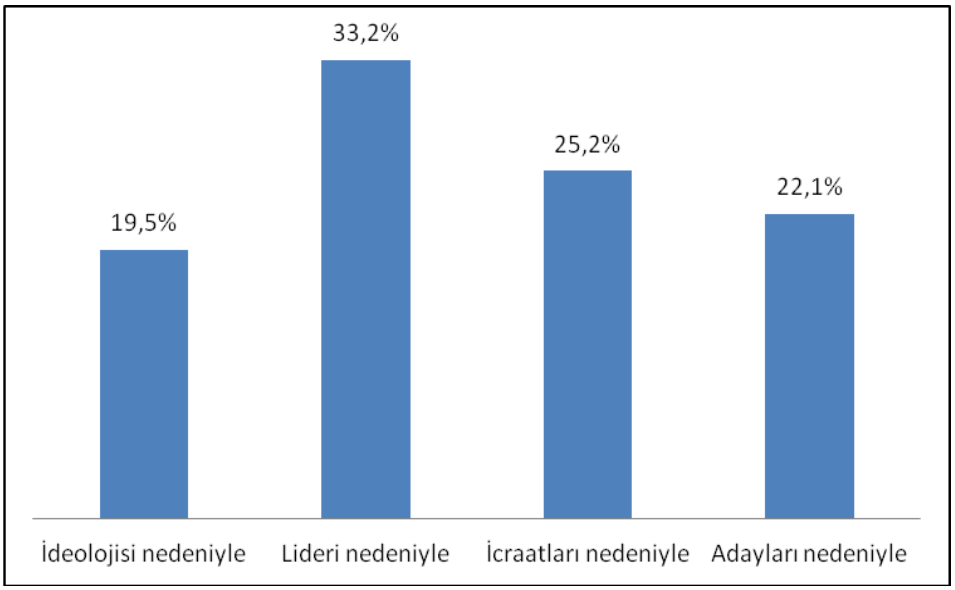
Siyasal gelişmeleri ve ülke gündemini hangi iletişim araçlarından (medya-basın) takip ediyorsunuz? (birden fazla cevap verilebildiği için toplam 100'den fazladır)

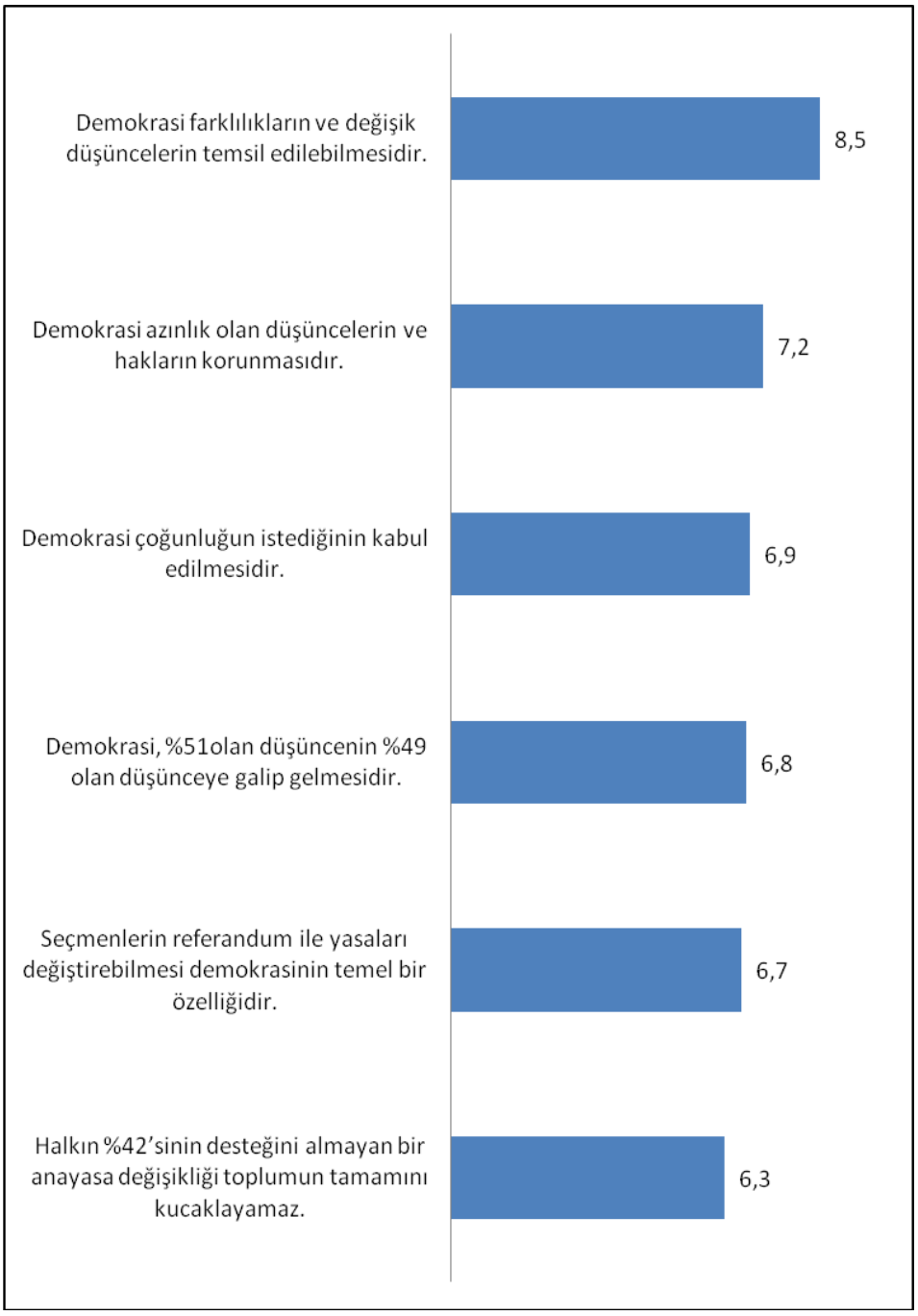
Sıklıkla okuduğunuz gazeteyi belirtiniz.

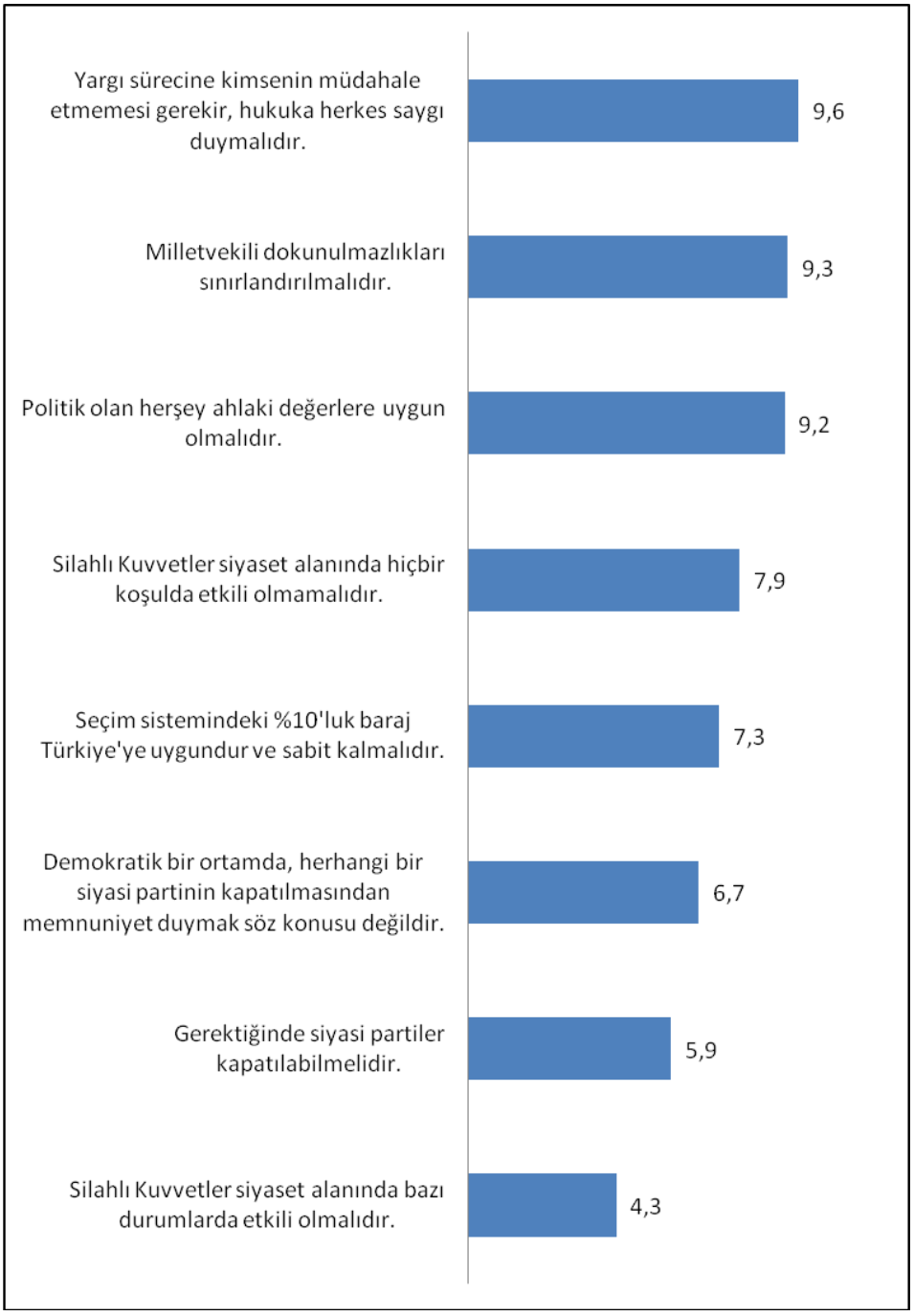
Oy verdiğiniz partiye hangi nedenle oy verdiniz, öncelikli nedeniniz aşağıdakilerden hangisidir?

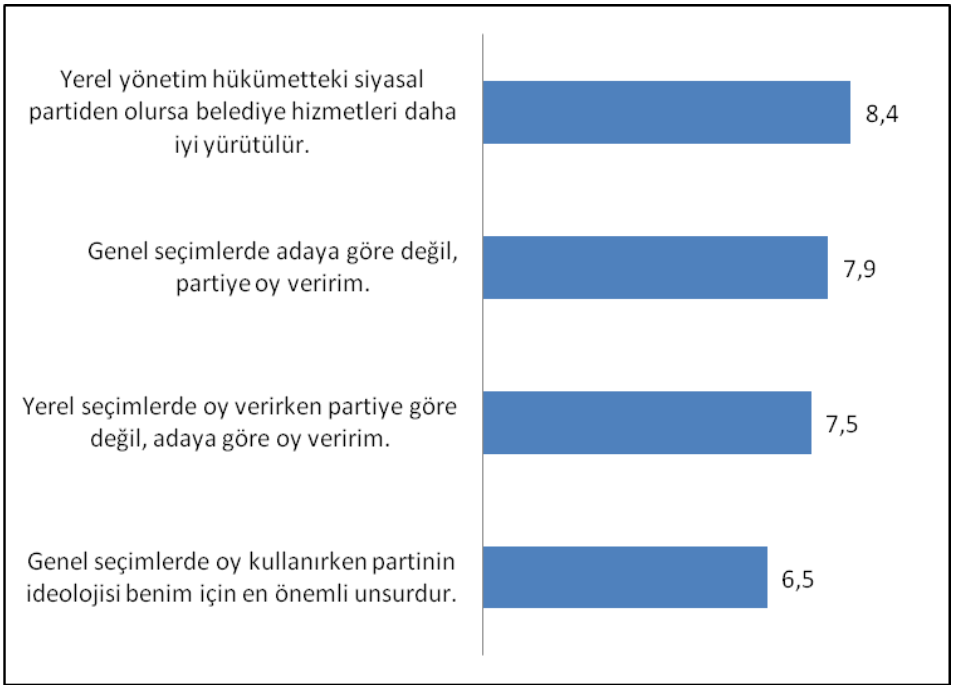
Demokrasi Algısı – I

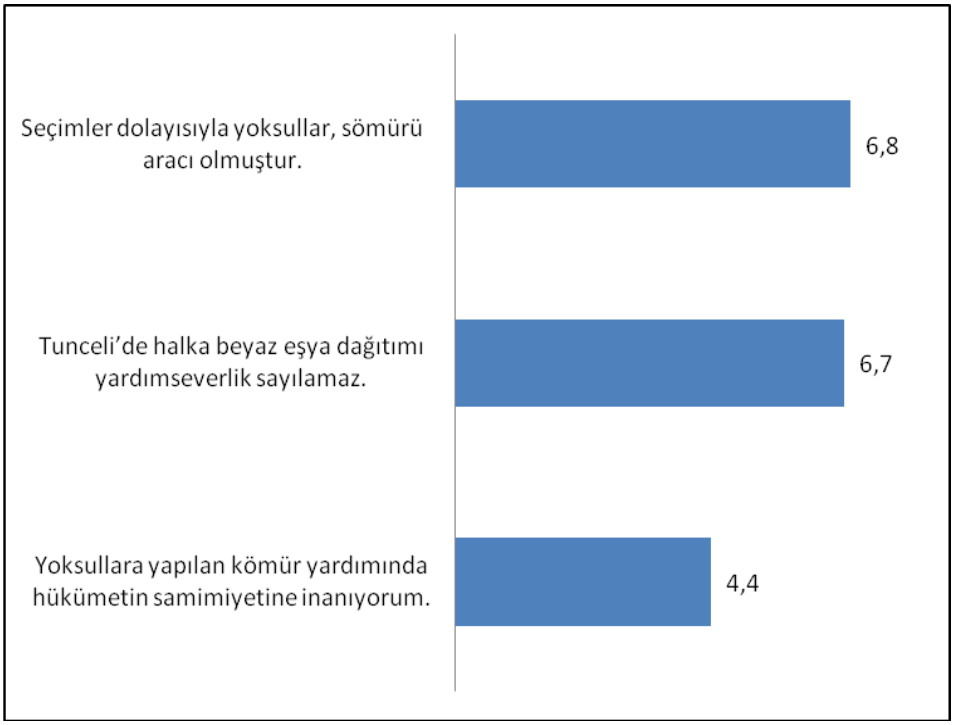
Demokrasi Algısı – II

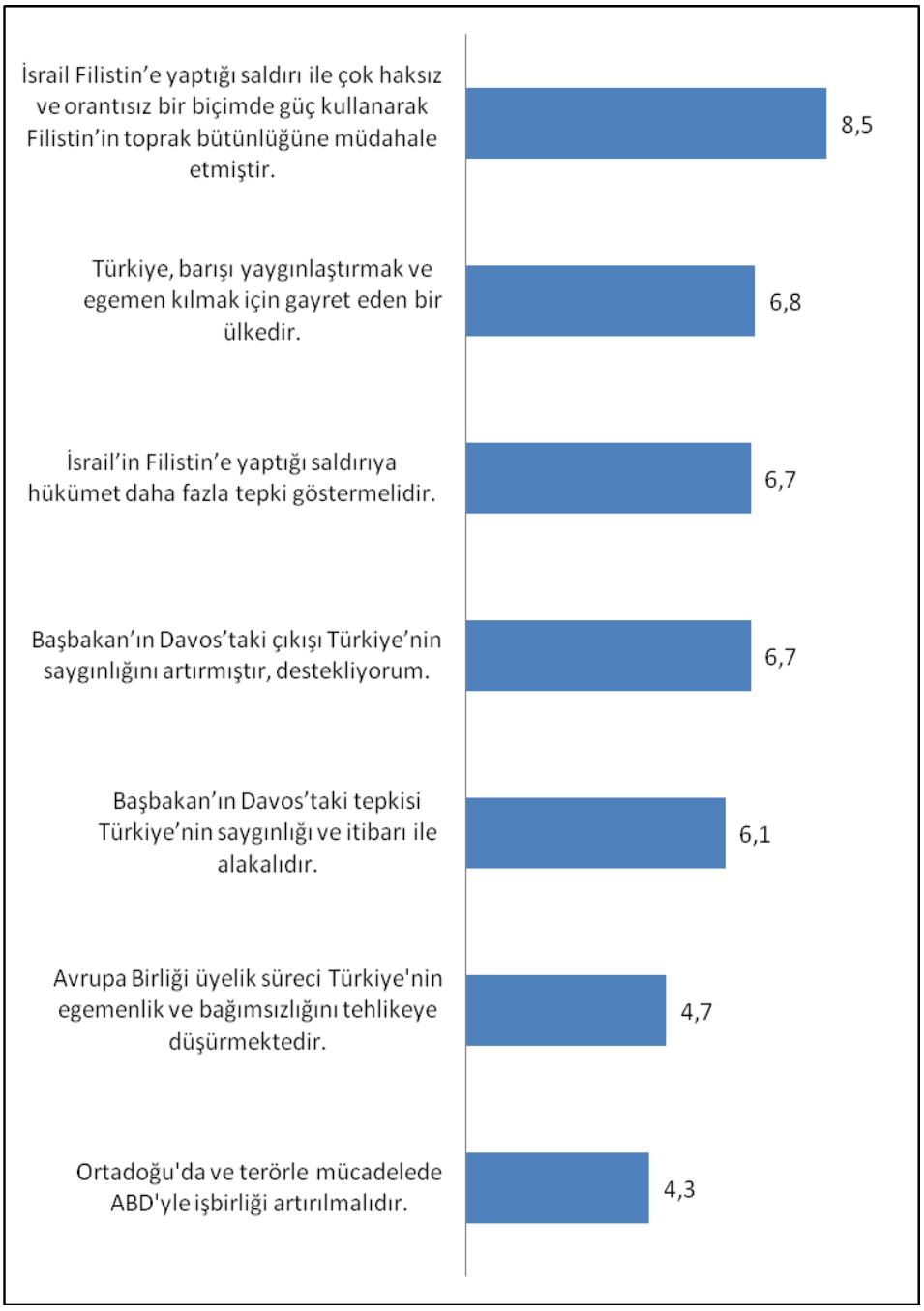
Aday – Parti İlişkisi

Seçim Rüşveti Algısı

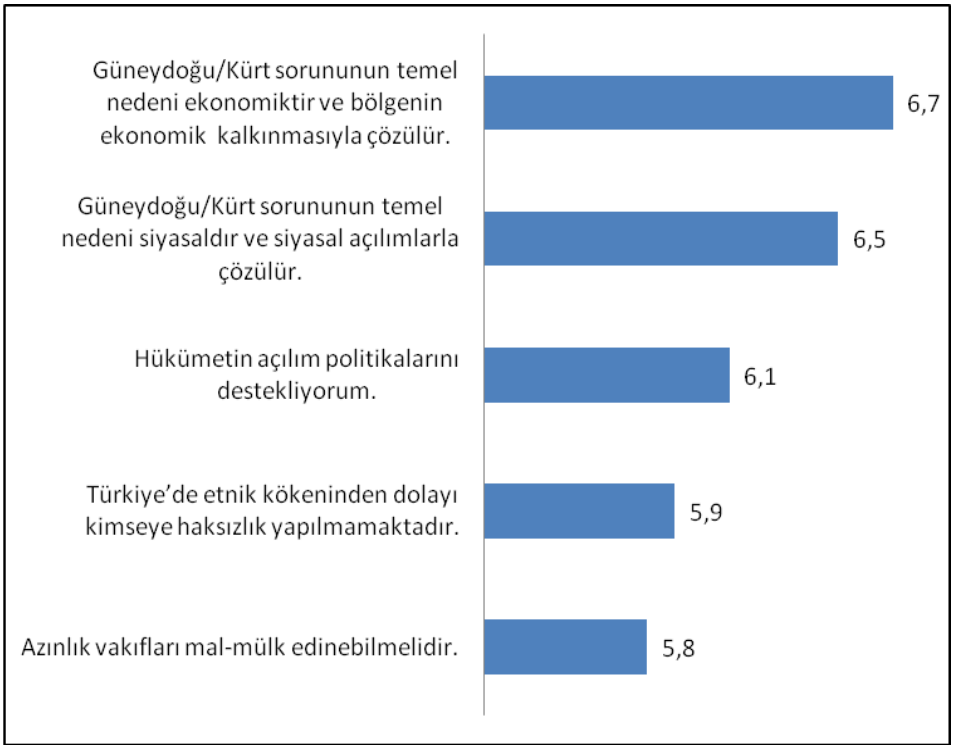
Dış İlişkilere Bakış

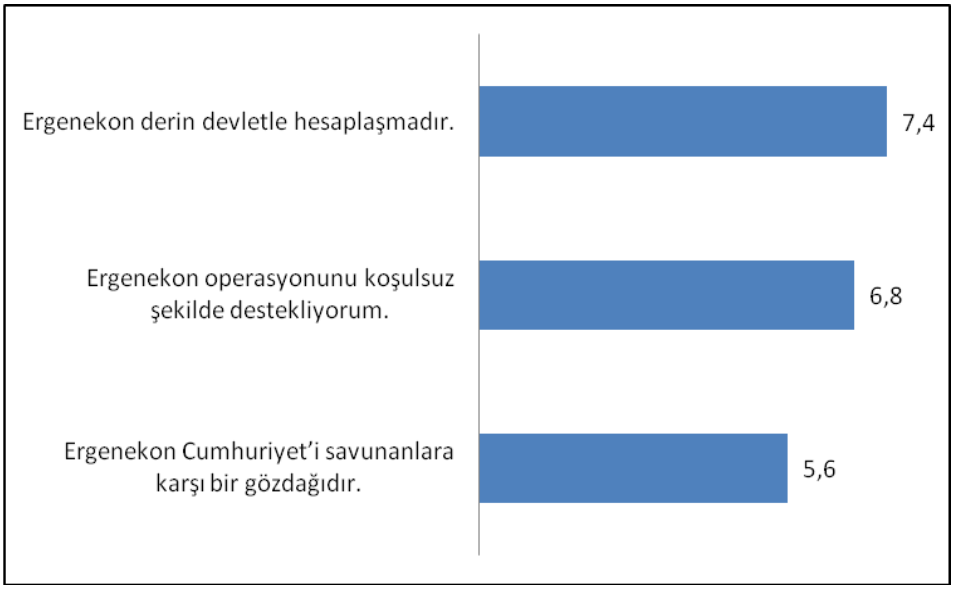
Din ve Özgürlükler

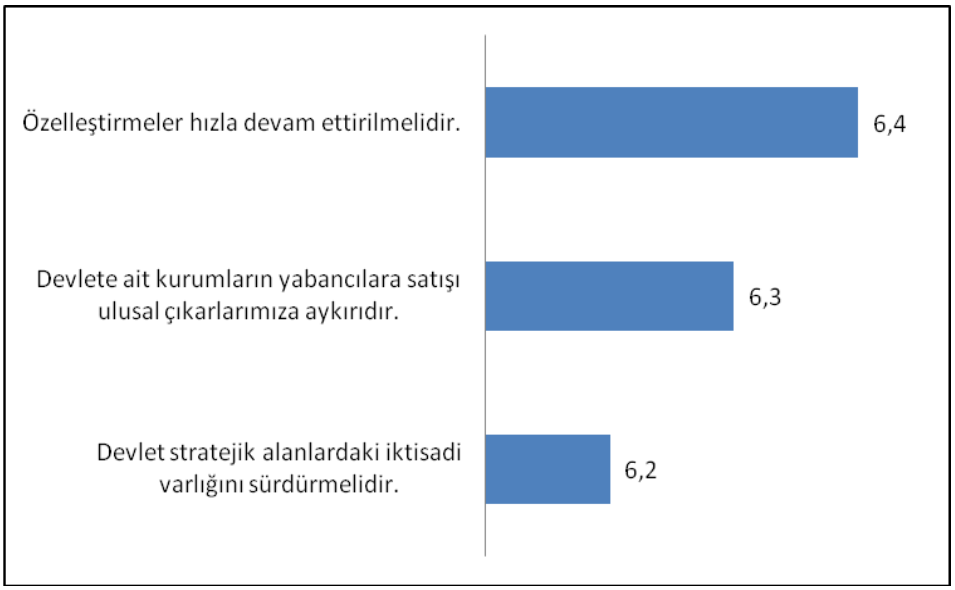
Açılım Politikalarına Bakış

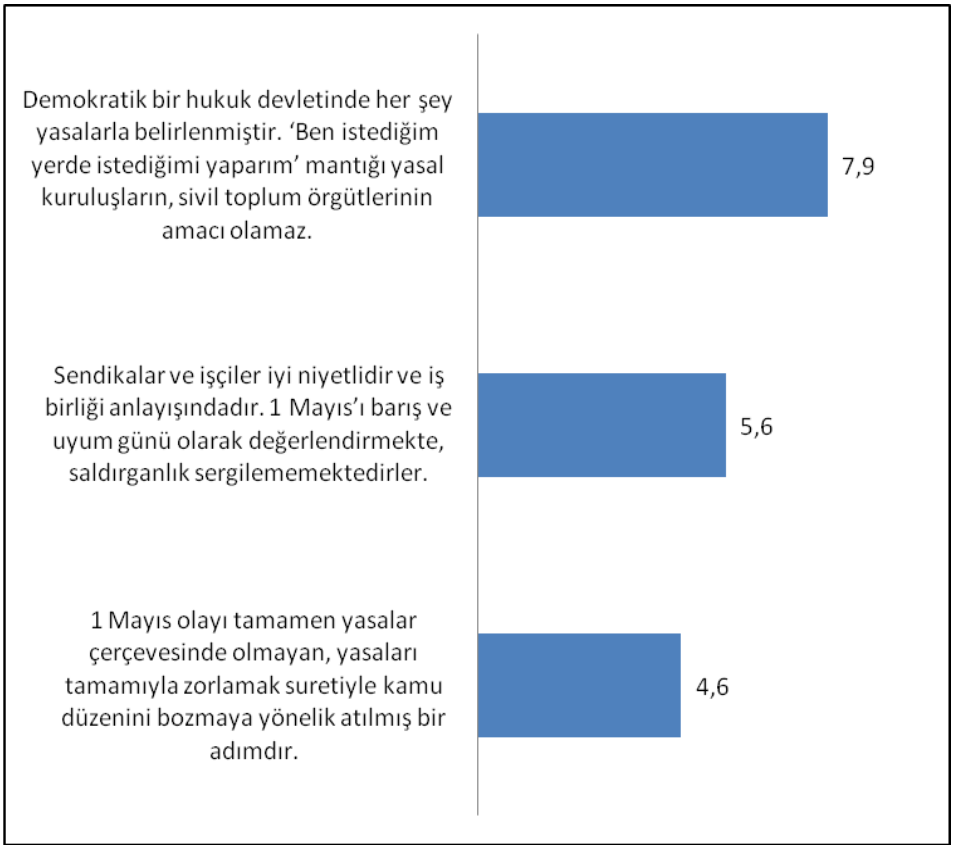
Ergenekon Davası Algısı

Özelleştirmelere Bakış

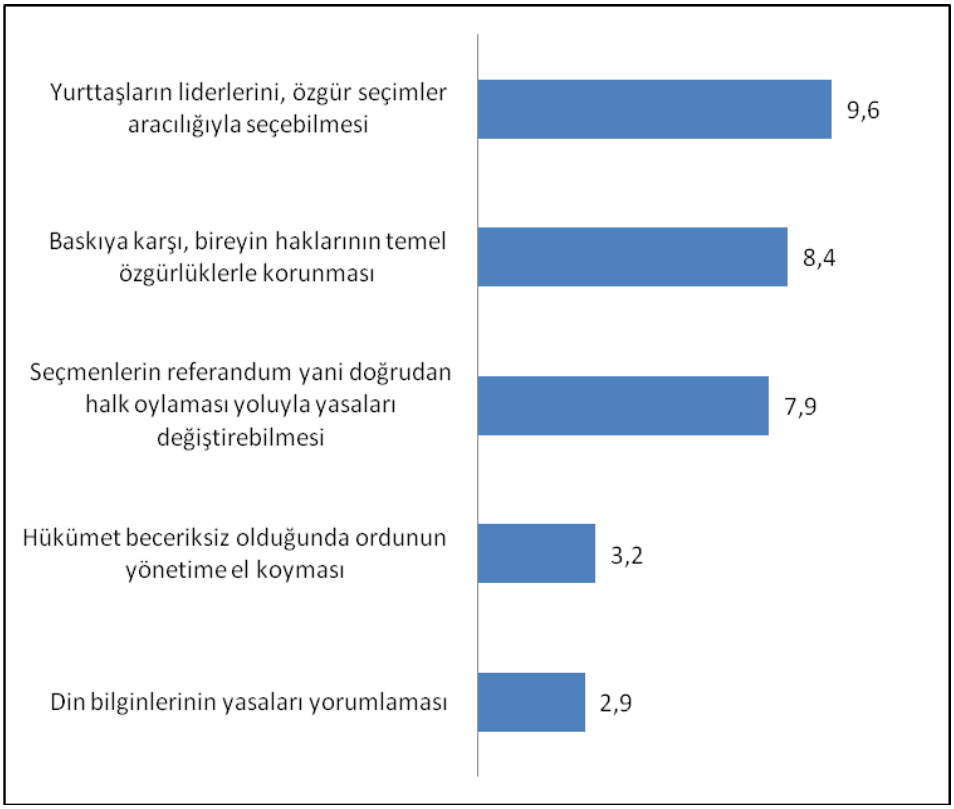
Demokrasi ve Sivil Toplum

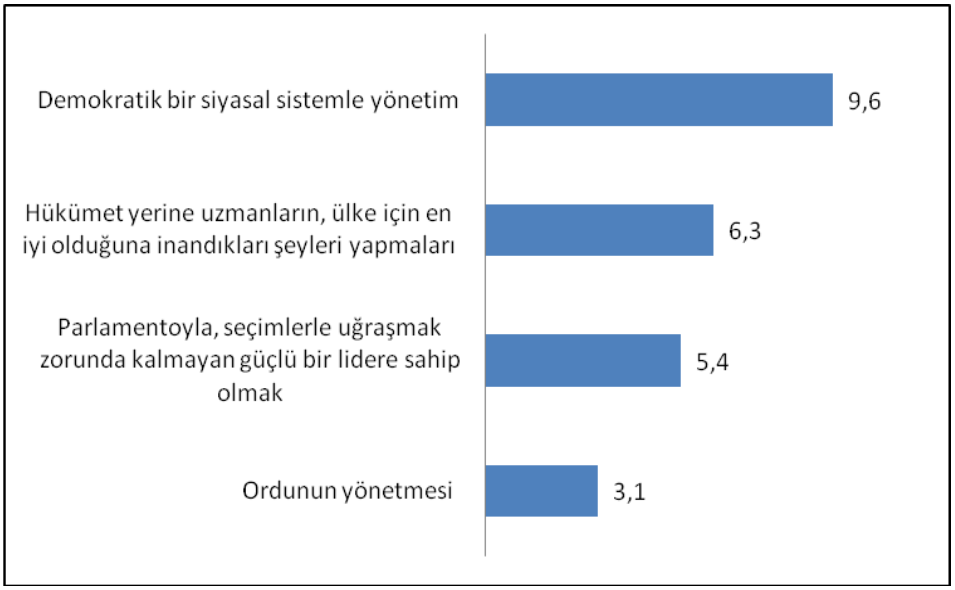
Türkiye'de Demokrasi

Ülkemiz bugün ne ölçüde demokratik olarak yönetiliyor? Hiç demokratik olarak yönetilmediğini düşünüyorsanız '1', tamamen demokratik olarak yönetildiğini düşünüyorsanız '10' olmak üzere bir puan veriniz"	**6.2**

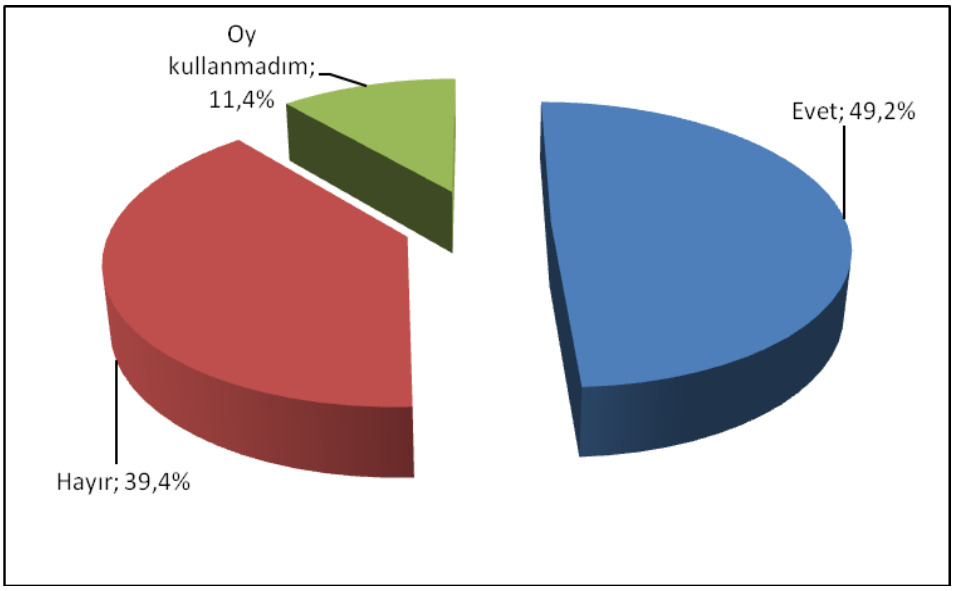
Şimdi sayacaklarımdan hangileri sizce, demokrasinin temel özelliklerindendir. Cetvelde '1' puan 'hiçbir şekilde demokrasinin temel özelliği değildir', '10' puan ise, "kesin olarak demokrasinin temel bir özelliğidir" anlamına gelmektedir.

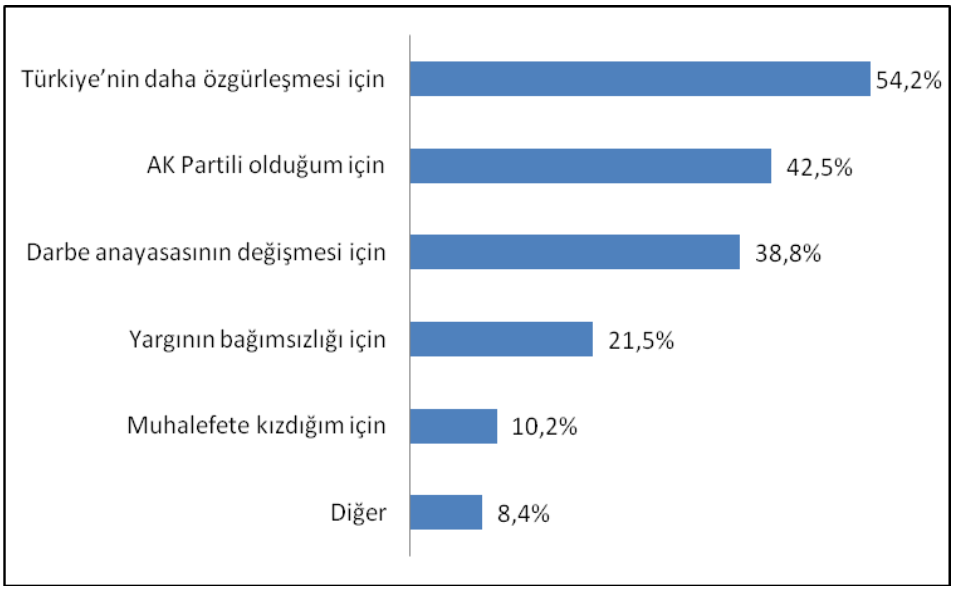
Hangisi ülkenin yönetimi açısından daha iyidir?

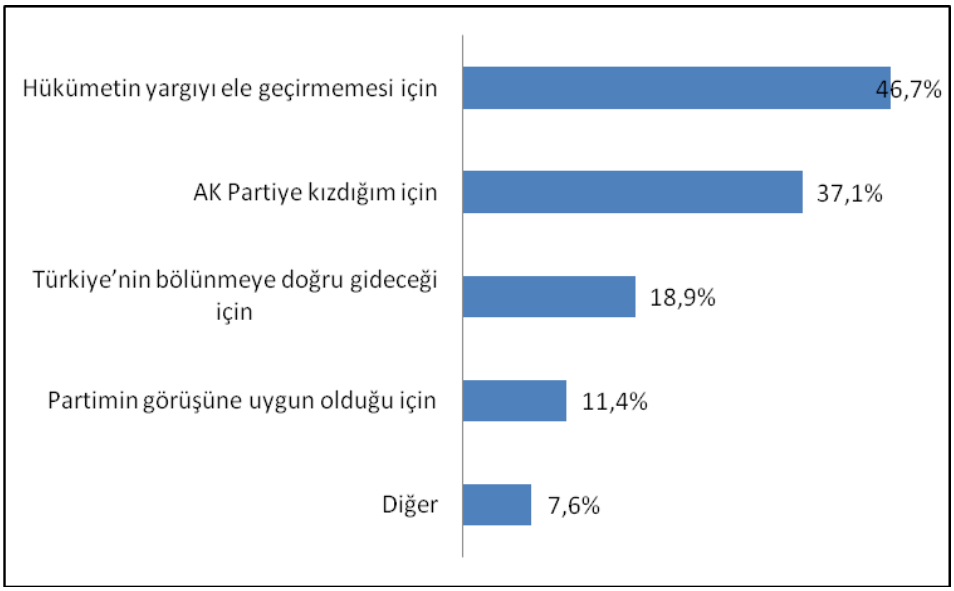
Referandumda verdiğiniz oy nedir?

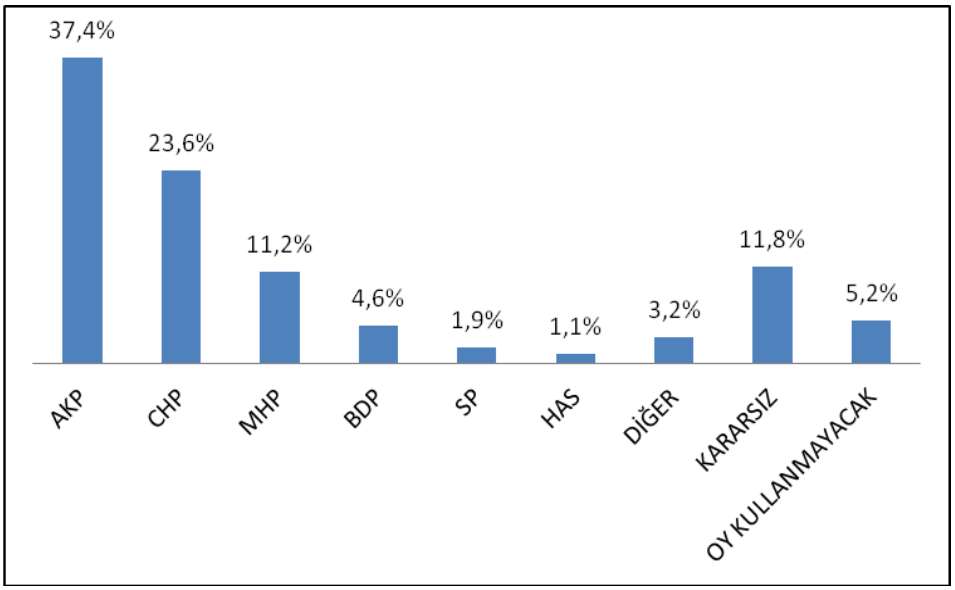
Referanduma neden evet dediniz? (birden fazla cevap verilebildiği için toplam 100'den fazladır)

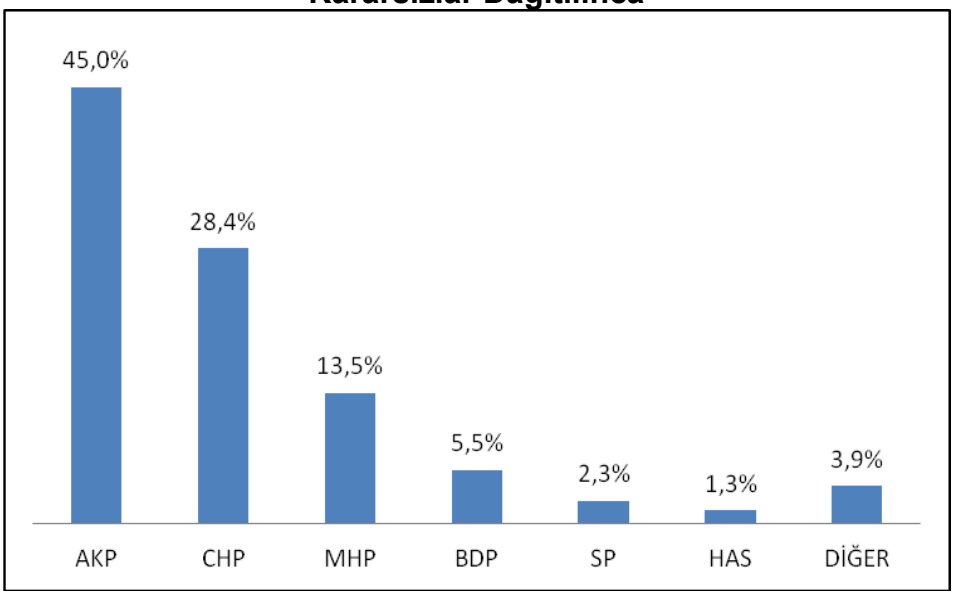
Referanduma neden hayır dediniz?(birden fazla cevap verilebildiği için toplam 100'den fazladır)

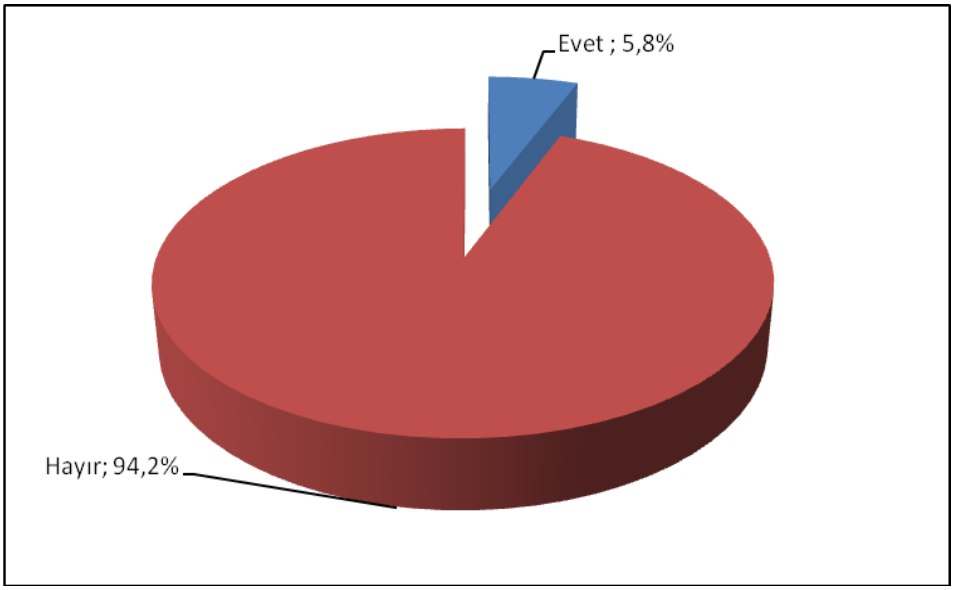
Önümüzdeki genel seçimde hangi partiye oy vermeyi düşünüyorsunuz?

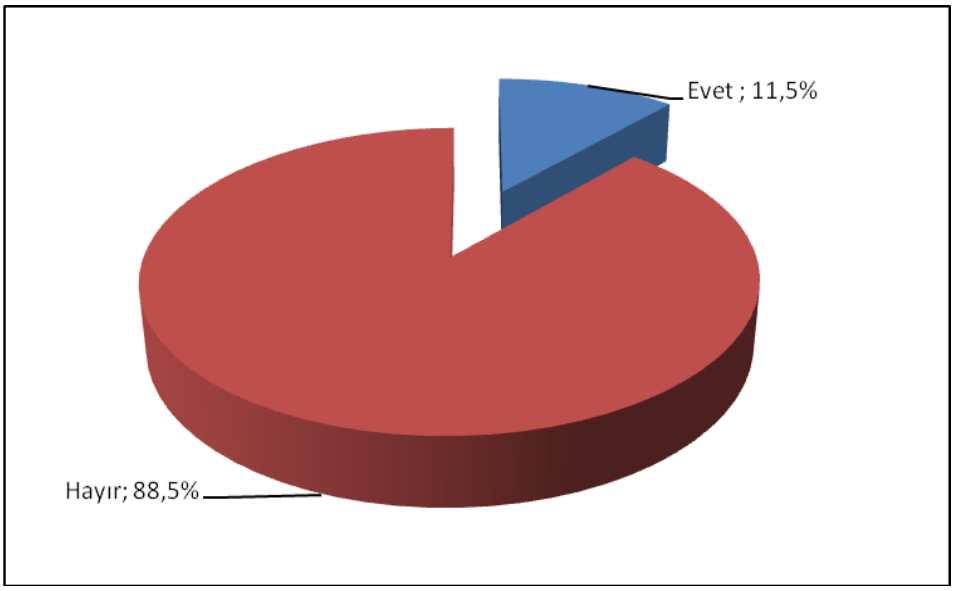
Kararsızlar Dağıtılınca

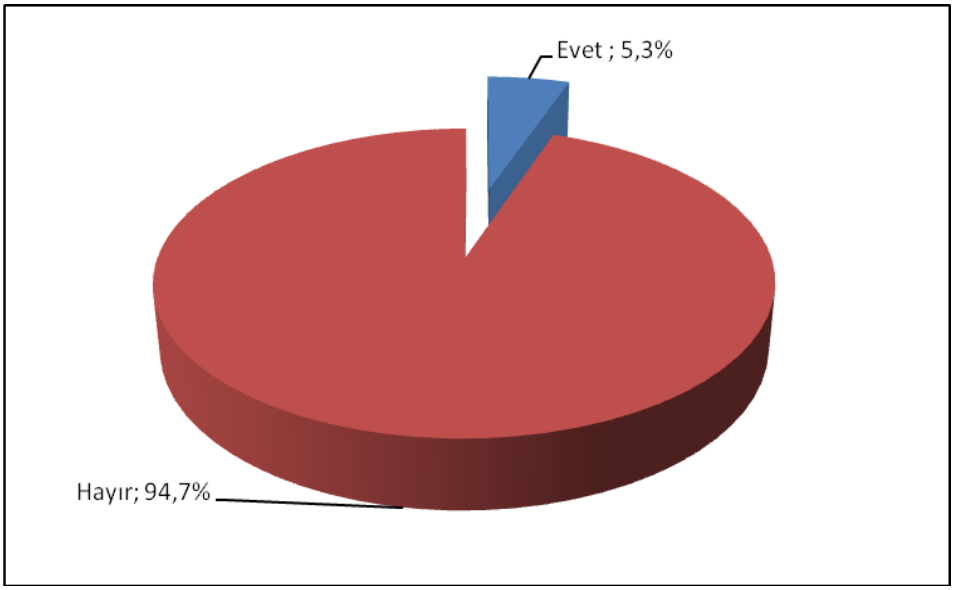
Herhangi bir siyasal partinin gençlik kolu çalışmalarına katıldınız mı?

Bir sivil toplum kuruluşuna üye misiniz?

Herhangi bir mitinge katıldınız mı?

6. Seçmenin Demokrasi Algısı ve Seçim Sonuçlarına Etkisi

Anket çalışması ile Türkiye'deki seçmenin demokrasi algısını birçok açıdan değerlendirmenin mümkün olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede mevcut yapının demokrasi skalasında nereye oturduğu kadar; iktidarın, seçmenin demokrasi algısı açısından nereye oturduğu da seçmenin bakış açısıyla değerlendirilecektir.

Çalışmada, "mevcut", "olması gereken" ve "algılanan" demokrasi kavramı, halihazırdaki iktidarın politika ve eylemleriyle birlikte ele alınıp, geleceğe yönelik projeksiyon yapılacak ve seçmen davranışları da bu projeksiyona ışık tutacak şekilde incelenecektir.

Bu anlamda seçmene mevcut sistemi değerlendirmeyi amaçlayan seçmeli sorularla birlikte doğrudan sorular da sorulmuştur. Bu sayede son genel seçimlerde verilen oylar, oyların verilme gerekçeleri ve referandum sonuçları çerçevesinde Türkiye'deki seçmenin demokrasi algısı değerlendirilmiştir. Söz konusu değerlendirme yapılırken, 3 Kasım 2002 seçimleriyle iktidara gelen ve on yıldır tek başına iktidar olan AK Parti'nin kendisini vatandaşa nasıl sunduğu ve tek başına nasıl iktidar olduğu da göz önünde bulundurularak gelecek seçimlerde seçmenin tercihinin ne yönde olacağı son tahlilde tahmin edilmeye çalışılmıştır.

Anket çalışmasında seçmene yöneltilen soruları içerikleri bakımından üç grupta toplamak mümkündür. İlk grupta demokrasinin temel gereksinimi olan bağımsız yargı ve hukuk devleti olabilme konularına dair sorular yer almaktadır. İkinci grupta hak ve özgürlükler konusunda sorular yer alırken üçüncü ve son grupta ise referandum ve genel seçime yönelik sorular yer almaktadır. Ayrıca gelecek seçim sonuçlarına yönelik tahmin yapılabilmesi için verilen yanıtlar, Türkiye'deki seçmenlerin demokrasi algısı, demokrasiyi nasıl tanımladıkları ve iktidar partisinin söz konusu demokrasi tanımı çerçevesinde ne oranda seçmenden ilgi gördüğü yönünde incelenmiştir.

Bu bağlamda Türkiye'deki mevcut sistemin seçmen tarafından nasıl algılandığı seçmene "ülkemiz bugün ne ölçüde demokratik olarak yönetiliyor? Hiç demokratik olarak yönetilmediğini düşünüyorsanız '1', tamamen demokratik olarak yönetildiğini düşünüyorsanız '10' olmak üzere bir puan veriniz" sorusu yöneltilerek anlaşılmaya çalışılmıştır. Seçmen tarafından bu soruya verilen yanıt ise 6.2 olmuştur. Soruda 10 puan tam demokrasiyi ifade ederken 0 puan ise demokratik olmayan bir yapıyı ifade etmektedir. Bu çerçevede değerlendirme yapıldığında Türkiye'deki mevcut yapının tam demokrasiden uzak olduğu görülmektedir. Bu nedenle Türkiye'deki demokratik yapıyı çeşitli yönlerden eksiklikleri bulunan demokrasi anlamına gelen "Arızalı Demokrasi" olarak tanımlamak daha doğru olacaktır.

Seçmenin demokrasiye yönelik değerlendirmesinden hareketle, bağımsız yargı ve hukuk devleti anlayışına yönelik olarak demokratik bir sistemin nasıl olması gerektiğine dair yöneltilen sorulara seçmenlerin yüzde 9,6'sı "yargıya kimsenin müdahale etmemesi gerekir hukuka herkes saygı duymalıdır" yanıtını vermiştir. Çünkü demokrasinin temel koşulu olan bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunması, demokrasiye geçiş sürecinin başlamasıyla birlikte yasama, yürütme ve yargı arasında güçler ayrımının sağlanması ile yargı bağımsızlığının gerçekleşmesi sonucu mümkün olabilecektir. Bu yanıt çerçevesinde bugün iktidar olan AK Parti'nin seçmenin söz konusu beklentisine yönelik tutumuna bakıldığında ise 2007 yılında "devlet-toplum-birey arasındaki ilişkileri hak, özgürlük ve sorumluluk temelinde düzenleyen toplumsal sözleşme niteliğinde" yeni bir anayasa taahhüt edildiği görülmektedir.

Yeni anayasa ile parlamenter sistemin gereklerine uygun biçimde, yasama, yürütme ve yargı güçlerinin yetki ve sorumluluk alanlarının net bir şekilde ortaya konulacağı, temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye geçiş sağlanacağı söylenmiştir. Evrensel hukuk kurallarına dayanan, dayatmaların olmadığı demokratik bir yapı hayaliyle yola çıkıldığı ifade edilmiş ve bunun için de seçim vaadi olarak siyasal yaşamın demokratikleşmesi amacıyla Anayasa başta olmak üzere gerek duyulan tüm yasalara ilişkin düzenlemeler yapılacağı yönünde AK Parti tarafından söz verilmiştir.

Aynı şekilde AK Parti'nin 2007 yılında hazırladığı seçim beyannamesinde de seçmenin hukuka ve demokrasiye ilişkin taleplerine "demokratik ülkelerde, hukukun evrensel ilkelerine saygı, hak arama yollarının açık tutulması, kanun önünde eşitlik, bireysel hak ve özgürlüklerin korunması, idarenin hukuka bağlılığının sağlanması temel değerlerdir. Demokratik bir hukuk devleti anlayışını hayata geçiremeyen ve adalete güveni tesis edemeyen ülkelerin, ekonomik kalkınmasını ve sosyal barışını sürdürmesi mümkün değildir. Adalet ve Kalkınma Partisi, adından da anlaşılacağı üzere, her alanda adaletin tesisini siyasi vizyonunun merkezine yerleştiren bir harekettir" ifadesiyle yanıt verilmiştir. Partinin hukuk ve adalet anlayışı bu cümlelerle açıklanırken, söz konusu beyannamenin "demokrasi ve hukuk devleti" konulu bir bölüm ile başlaması, Parti tarafından bu konuların Türkiye'nin öncelikli sorunları olarak görüldüğünün kanıtıdır.

Fakat AK Parti tarafından vaat edilenler ile ortaya çıkan tablo karşılaştırıldığında teori ve uygulama noktasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Bugün Anayasa değişikliği amacıyla yapılan ve ankete katılan seçmenlerin 49,2'sinin "evet" oyu kullanması ile sonuçlanan referandumun neticesini almaktan uzak bir görüntü; Özal sonrası, 28 Şubat öncesi bir tablo yaşanmaktadır. Türkiye'ye sağladığı büyük vizyon sayesinde ülkenin "çağ atlamasına" neden olan eski başbakanlardan Turgut Özal, uzunca bir dönem toplumu ve ülkeyi dönüştürme noktasında çok önemli adımların atılmasını sağlamış, Türkiye büyük bir dönüşüm yaşamıştır. Ancak atılan tüm adımlar sistemi ve rejimi dönüştürme noktasına varamadığı, ülkeyi tüm kurum ve kurallarıyla "tam demokratik" bir zemine taşıyamadığı için ülke hiç tahmin edilemeyen bir düzeye gerilemiş, 28 Şubat Post-Modern Darbesi yaşanmıştır. Bugün ise 1982 Anayasası bir darbe anayasası olarak hala geçerliliğini korumaktadır ve değiştirilmesi AK Parti tarafından hukuk devleti olabilme yolunda atılacak önemli bir adım olarak seçmene sunulup, geniş çoğunlukla bu kabul görse de hala hayata geçirilememiştir.

Demokratik bir hukuk devleti olabilmek adına anayasa değişikliği için yapılan referandum sonucunda HSYK'da yapılan değişiklik dışında her hangi bir adım atılmamıştır. Bunun yanı sıra toplumun büyük kesiminde "iktidar çıkarılan bazı

yasalarla yargıyı da kendi istekleri doğrultusunda şekillendirmektedir" hissi mevcuttur. Bunun yanı sıra halen yargılanmakta olan 12 Eylül Darbesi önemli bir adımmış gibi gözükse de bugün 12 Eylül "Siyasi Partiler Yasası", "Meclis İç Tüzüğü", "Seçim Yasası" benzeri yasalar da dahil olmak üzere bütün yasalarıyla hayattadır ve Anayasa'dan önce söz konusu yasaları değiştirme imkânı varken bu yasalara yönelik herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Örneğin, modern demokrasilerde siyasi partilerin varlıkları ve faaliyetlerinin yasal düzene uygun bir şekilde gerçekleşmesi son derece önemli bir konuyken, Türkiye'de halen 12 Eylül darbesinin ürünü olan Siyasi Partiler Yasası yürürlüktedir. Öyle ki demokratik kurumlara, siyasi eşitliğe ve özgürlüklere karşı beslenen inanç ve değerlerin tamamının var olması yasal düzene uygun siyasi faaliyetlerle mümkün olabilecektir.

Anayasa değişikliğinde gelinen son nokta vesayetin kaldırılması değil vesayetin el değiştirmesi olmuştur. "evet" diyen seçmenin beklentileri doğrultusunda anayasa değişikliği yapılabilmesi aradan geçen onca zaman rağmen mümkün görünmemektedir. Öte yandan referandumda seçmenlerin 46,7'si "hükümetin yargıyı ele geçirmemesi için" hayır dediğini belirtmişken ortaya çıkan tablo bu kesimin ön görüsünü doğrulamıştır.

AK Parti iktidar olduktan sonra hukuk ve yargı alanlarında yaşanan gelişmelerin seçmenin bağımsız yargı arayışına cevap olup olmadığı konusunda Şike Yasası ve MİT Yasası örnek teşkil etmektedir.

6222 sayılı sporda şiddeti ve şikeyi önleyen yasa öncesi şike, 'dolandırıcılık' suçu sayılırken 6259 sayılı "Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile bir spor karşılaşmasının sonucunu etkilemek için bir başkasına kazanç veya başka menfaat sağlayan kişiye verilen hapis cezası indirilerek, 12 yıla kadar olan üst sınır 3 yıl, 5 yıl olan alt sınır da 1 yıl olarak belirlenmiş, böylece ağır ceza mahkemesi devre dışı bırakılmıştır. Çünkü iki yıl ve iki yıla kadar olan hapis cezaları ve bunlara bağlı adli para cezaları ile bağımsız olarak hükmedilecek adli para cezalarına ve güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümlerin uygulanması, sulh ceza mahkemelerinin görevi içindedir ve ağır ceza mahkemeleri ise beş yıl ve üstü ceza istenen davalara bakmakla yükümlüdür. Bu

sayede söz konusu suça bakacak olan savcılık özel yetkili savcılık olmaktan çıkacak ve davalar özel yetkili mahkemelerde görülmeyecektir. Bu durum tamamen seçim beyannamesinde ifade edilen bağımsız yargı ve adalet ilkesi kavramlarının zıttı bir uygulamaya sebep olmaktadır. Adaletin sağlanması yerine suça teşvik ve özendirme mevcuttur. Seçim öncesi askeri yargıyı hâkim bağımsızlığı ve tarafsızlığına göre yapılandıracağını belirten AK Parti askeri uyum yasaları konusunda da adım atmazken, şike yasasının 10 gün içinde meclisten geçmesi sağlanmıştır. Yargıya müdahale olmamasını demokrasinin temel koşulu olarak ifade eden seçmen AK Parti'ye bu koşulları sağladığı ve daha iyilerini yapacağı umuduyla oy vermiştir.

Bu konudaki bir diğer önemli örnek ise "MİT Yasası"dır. Yargı bağımsız olmalı, hukukun üstünlüğü tartışılamaz denilerek çıkılan yolda MİT görevlilerinin yargılanabilmesi başbakanın iradesine bırakılmaktadır.

Yine bağımsız yargı ve hukuk devleti olabilme hususunda yöneltilen sorulara seçmenlerin yüzde 7,9'u "demokratik bir hukuk devletinde her şey yasalarla belirlenmiştir. Ben istediğim yerde istediğimi yaparım mantığı yasal kuruluşların, sivil toplum örgütlerinin amacı olamaz" yanıtını vermiştir. "Şike Yasası"yla insanlar suça teşvik edilirken, "MİT Yasası"yla da bağımsızlığı tartışma konusu olan yargı tamamen başbakana bağlanarak seçim öncesi taahhüt edilenlerin tam tersi yapılmaktadır. Yasama ve yürütme organlarının iktidar-muhalefet kıskacında olmaması gerekirken, gizli anayasa niteliğindeki içtüzük kuralları, yasama etkinliğini iktidarın ellerine bırakmaktan öteye geçememektedir.

Seçmenin demokrasi algısına yönelik sorulan sorular karşısında seçmenlerin 9,2'si "politik olan her şey ahlaki değerlere uygun olmalıdır" şeklinde yanıt vermiştir. Bu nedenledir ki bağımsız yargı talebinin yanı sıra ahlaki değerlere uygun olan politik davranışlar bekleyen seçmen "MİT Yasası" ve bunca zamandır mecliste bekleyen ve Türkiye'nin yapısal sorunlarını çözecek yasalara karşın bir gecede yasalaşan "Şike Yasası" ile söz konusu taleplerine karşılık bulamamıştır.

Öteki taraftan yargı bağımsızlığının bir diğer göstergesi olan her bireyin adalet karşısında eşit olması ve taraf gözetmeksizin yargılanabilmesi konusunda da anlaşmazlıklar mevcuttur. Uzun zamandır Türkiye'nin gündeminde olan dokunulmazlık konusu da milletvekillerinin yargı karşısındaki konumuna yönelik olarak gündeme gelmektedir. Bu hususta yöneltilen sorulara seçmenlerin yüzde 9,3'ü "milletvekili dokunulmazlıkları sınırlandırılmalıdır" yanıtını vermiştir. AK Parti'nin bu konudaki tutumuna bakıldığında seçim öncesi vaatler ile seçim sonrası uygulamaların çeliştiği görülmektedir. İktidar olmadan önce üzerinde durulan dokunulmazlık konusu ile ilgili olarak AK Parti'nin parti programında dokunulmazlık konusunun bir bütün olarak ele alınması gerektiği ifade edilmekte ve II. Temel Haklar Ve Siyasi İlkeler bölümünün, 2.2 Siyasi İlkeler kısmında konu ile ilgili şu ifadelere yer verilmektedir:

"Milletvekili ve bakanların yargılanmaları önündeki anayasal engeller kaldırılacak; dokunulmazlık, tüm kamu görevlilerinin yargılanabilmeleri önündeki engeller ve ayrıcalıklarla birlikte ele alınacak ve milletvekillerinin meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerine inhisar ettirilecektir"

Programda yukarıda yer verilen ifadelerle dokunulmazlıkların kaldırılması konusuna vurgu yapılırken bugün bu konuda AK Parti'nin her hangi bir çalışması ya da çabası bulunmamaktadır.

Yukarıda da belirtildiği üzere AK Parti'nin ilk defa iktidar olmadan önce, iktidarken ve iktidar olarak girdiği seçimlerde verdiği sözlerin ne kadarını tuttuğu ya da ne kadarını yerine getirmeye çalıştığı açıkça ortadadır. İlk dönemde mevcut yapıyı değiştirme gayesi güttüğünü açıkça ifade eden AK Parti, ikinci döneme gelindiğinde düzeni değiştirmek yerine bir anlamda düzenin hâkimi olma yoluna gitmiştir.

Anket çalışmasında seçmenlere yöneltilen ikinci soru grubunda hak ve özgürlükler hususunda sorular yer almaktadır. Seçmenlerin yüzde 8,5'i "demokrasi farklılıkların ve değişik düşüncelerin temsil edilebilmesidir" yanıtını vermiştir. Fakat ifade özgürlüğü noktasında Türkiye'de önemli eksiklikler bulunmaktadır. 2008-2010

döneminde medya özgürlükleri konusunda gündeme gelen sorunlar Türkiye'nin The Economist Intelligence Unit (EUI)'in Demokrasi İndeksi Sıralaması'nda notunun, 2007 yılında 5,59, 2008'de 5 ve 2010'da 4,71 olarak gerçekleşmesine neden olmuştur. Görüldüğü üzere her geçen yıl Türkiye sıralamada gerilemektedir.

Hak ve özgürlükler konusunda yöneltilen sorulara seçmenlerin yüzde 7,2'si "demokrasi azınlık olan düşüncelerin ve hakların korunmasıdır" Yanıtını vermiştir. Bu doğrultuda AK Parti faaliyetleri değerlendirildiğinde, seçim beyannamelerinde özgürlükler ve haklar ön planda tutulurken uygulamada farklı bir tavır takınıldığı görülmektedir. Azınlıkların hak ve özgürlüklerinin korunması hususunda yetersiz kalınmıştır. Bu konudaki en somut örnekler azınlık okullarının durumu ve devletin bu konudaki yaklaşımıdır. Özel okul statüsünde değerlendirilen azınlık okulları, sanki denetlenmesi zorunlu olan ve denetlenmezse yasa dışı bir faaliyette bulunabilecek kurumlar olarak algılanmakta ve bu okullara Türk müdür yardımcıları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından atanarak azınlıkların hak ve özgürlüklerine müdahale edilmektedir. Okullara Türk Müdür Yardımcısı atanma zorunluluğu Ermeni olan ve T.C. vatandaşı olan müdürleri ülke vatandaşı olarak görmediğini söylemenin bir başka yoludur. 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'na tabi olan azınlık okulları her ülke vatandaşının devam ettiği okullar gibi algılanmamakta ve kar amacı güden kurumlar olarak değerlendirilmektedir. Bu okullar cemaat vakfı okulları olması sebebiyle hiçbir şekilde eğitim verdikleri kişilerden para talep etmemekteler ancak devlet okulu sayılmamaları ve özel okul statüsünde algılanmaları sebebiyle devletten de hiçbir şekilde destek görmemektedirler. Türkiye özgürlükler ve haklar ülkesi olacaksa ve bu ülke vatandaşı olan azınlıklar da seçimlerde oy kullanma hakkına sahipse seçim sonrası da aynı şekilde bu ülkenin vatandaşı olarak görülmeli ve bu ülkede yaşarken ihtiyaç duyacağı tüm hak ve özgürlüklere sahip olmaları sağlanmalıdır.

Yine hak ve özgürlükler noktasında seçmene "cetvelde '1' puan 'hiçbir şekilde demokrasinin temel özelliği değildir', '10' puan ise, "kesin olarak demokrasinin temel bir özelliğidir" anlamına gelmektedir. Şimdi sayacaklarımdan

hangileri sizce, demokrasinin temel özelliklerindendir" sorusu yöneltilmiştir ve seçmenler tarafından "yurttaşların liderlerini özgür seçimler aracılığıyla seçebilmesi" 9,6 puanla, "baskıya karşı bireyin haklarının temel özgürlüklerle korunması" ise 8,4 puanla değerlendirilmiştir. Fakat AK Parti tarafından bugün benimsenen, yargı ve özgürlüklerin tek bir makama bağlanmasına yönelik politikalar demokrasi ile yönetim biçimine tamamen aykırıdır. Bu durumda AK Parti'ye oy vererek iktidar olmasını sağlayan "bilinçli seçmenin" demokrasi konusunda beklediğini bulamadığını söylemek doğru olacaktır.

Kendini insan odaklı ve demokratik bir parti olarak tanımlayan AK Parti, özellikle 2000'li yıllarda gündemde olan başörtüsü sorunu başta olmak üzere, son günlerde Türkiye'nin gündeminde yer alan dindar nesil tartışmaları ve 4+4+4 konusunda da insan odaklı ve demokratik olmaktan çok uzaktadır. 4+4+4 eğitim sistemine yönelik reform sadece imam hatip okullarının orta kısmının açılması amacıyla gerçekleştirilmiş algısı tüm toplumda infaal yaratmıştır. Temel eğitimin önemine 2007 yılı seçim beyannamesinde vurgu yapan AK Parti temel eğitim konusunda ilerlemenin sağlanmasına yönelik bir çalışma yapmak yerine eğitim sistemini bir çıkmaza sokmayı yeğlemiştir. Bir yandan demokrasi ve insan odaklılık konusunda söylemler yaparken bir yandan da demokrasiden tamamen uzak olan uygulamalar yapılmaktadır. Bu durum aynı zamanda dini tercihler noktasında özgürlüklere üstü kapalı müdahaledir. Türkiye, Freedom House 2010 raporuna göre de azınlıkların hak ve özgürlüklerinin korunması noktasında yetersiz kalmaktadır. Raporda özellikle kamuda devam etmekte olan başörtüsü yasağı, Yahudi, Ortodoks Hıristiyan ve Ermeni azınlıkların yaşamsal haklarına müdahale ve Sünni olmayan Müslüman grupların çeşitli yasal haklardan mahrum bırakılması konularına değinilmiş ve bu hususstaki eksikliklere vurgu yapılmıştır.

Ayrıca Parti'nin ikinci iktidar döneminin başlıca siyasal tartışma konusu olan "Demokratik Açılım" da azınlıkların özgürlüklerinin korunması ve yasal haklarının gerektiği gibi kullanılabilmesinin sağlanması bakımından önem taşıyan bir konu olmasına rağmen parti gündeminde yeterince yer bulamamıştır. Hak ve özgürlükler temeline dayalı olarak çalışmada seçmenlere yöneltilen bir diğer soruda açılım

politikaları hakkında ne düşündükleri olmuştur. Yüzde 6,7'si "Güneydoğu/Kürt sorununun temel nedeni ekonomiktir ve bölgenin ekonomik kalkınmasıyla çözülür" yanıtını verirken, yüzde 6,5'i de "Güneydoğu/Kürt sorununun temel nedeni siyasaldır ve siyasal açılımlarla çözülür" yanıtını vermiştir. Açılım politikaları gündeme geldiği dönemde ve sonrasında AK Parti'ye oy vermeyen kesimden dahi destek görmüştür. Bunun temel nedeni ise Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a olan güvendir. Bugün üzerinden geçen yılların ardından Türkiye'nin açılımda nerede olduğuna bakılacak olunursa hem iyi hem de kötü gelişmeler yaşandığını görmek mümkün olacaktır. Açılım kesintiye uğrarken terör olayları da artmıştır. Seçmenin görüşü sorunun ekonomik kökenli olduğu yönündeyken sadece seçim yardımları ile bu sorunun çözülemeyeceği fark edilememiştir. Seçmenin ekonomik açıdan çözüm bulunması beklentisine yönelik adımlar yeni yeni atılmakla birlikte Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi olarak adlandırılan açılım konusunda hala kesin bir sonuç alınamamıştır.

Bireylerin hukuki ve ekonomik hak ve özgürlükleri noktasında büyük önem taşıyan bir diğer konu da AB üyeliğidir. Türkiye Açılım Politikaları ve yukarıda ifade edilen diğer sorunlarla uğraşırken AK Parti'nin açık hedefi olarak belirttiği AB üyeliği ise gündem dışı kalmıştır. 14 Nisan 1987 yılında, o dönemki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üyelik için başvuran Türkiye, 1999 yılında "aday ülke" olarak kabul edilmiş, 2005 yılında üyelik müzakerelerine başlanmış ve aradan çeyrek asır geçmesine rağmen Türkiye, AB'ye üye olamamıştır. Teknik bir süreç olan müzakere sürecinin AB tarafından siyasi nedenlerden dolayı aksatıldığı, Türkiye'nin AB ile müzakere edip de vize muafiyetinden yararlanmayan tek ülke olduğu doğru da olsa AB üyeliğinin amacının 'Türkiye halkının AB standartlarında bir yaşama kavuşması' olduğu bir gerçektir. Bunun bilincinde olduğunu ifade ederek seçim öncesi AB'ye üyelik yolunda önemli adımlar atmayı hedeflediğini belirten AK Parti iktidarı bir sonraki seçim döneminde seçim öncesi mitingler ve reklam kampanyalarında daha önce Türkiye'nin dış politikadaki en önemli hedefi olarak değindikleri AB üyeliğine yer vermemiştir. Reformların yavaşlaması ile müzakere sürecinin tıkanması ardından da Arap ülkelerindeki gelişmeler önceliklerin değişmesine neden olurken hükümetin öncelikleri arasında AB geri sıralara düşmüştür. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik çabaları devam etmiş ve

müktesebata uyum sağlaması yönündeki çalışmalar sürmesine rağmen hükümetin bu hedefe yönelik vurguları azalmıştır. AK Parti'nin ilk aşamada liberal ilkeleri uygulamadaki başarısı AB sürecinin gereklerinin yerine getirilmesi hususunda değerlendirildiğinde yola çıkılan görüşten (AK Parti'nin ilk üç yılındaki reform başarısı) çok başka bir yapıyla yola devam edildiği görülmektedir.

Ak Parti'nin genel seçimler öncesi vaatleri ve açıklamaları ile bugünkü gelinen nokta arasındaki farkı görebilmek adına partinin seçim öncesi çevre politikaları ve vaatleri ile seçim sonrası yapılanların karşılaştırılması da son derece faydalı olacaktır. AK Parti programında, *"Partimiz, çevre sorunlarına hem sağlıklı bir ortam sağlanması, hem de ulusal maliyetlerin azaltılması açısından bakmaktadır"* söylemine yer verilirken, kamuoyunda "2B Yasası" olarak bilinen "Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi ve Hazine Adına Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Yerlerin Değerlendirilmesi ile Hazineye ait Tarım Arazilerinin Satışı Hakkında Kanun" Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Böylece, Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin değerlendirilmesi ile hazineye ait tarım arazilerinin satışı hakkında kanun tasarısı kabul edilmiştir. AK Parti çevre politikaları konusundaki bir diğer örnek de Kıyı Kanunu'nda değişikliği amaçlayan tasarı ile kıyı kuşağı derinliğinin yerleşim alanlarında 50 metreye kadar düşürülmesi; kıyıda yapılabilecek yapı ve tesis türlerinin çoğalması; kıyı alanlarındaki planların hazırlanması sürecine yatırımcıların da dahil edilmesidir. Yatırımcının önereceği imar planına Bakanlık ve ilgili kurum/kuruluşların sınırlı bir sürede yanıt vermek zorunda kalması; kıyı alan planlamasında yerel yönetimlerin yetkilerinin Bakanlığa devredilmesi; kıyı kuşağının yapılaşma durumunun dikkate alınarak belirlenmesi öngörülmektedir. Her alanda olduğu gibi imar ve planlama yetkileri de merkezi yönetime aktarılmaya çalışılmıştır. Bu değişiklikler, "Dubai Kuleleri", "Galataport", "Haydarpaşa Garı Projesi", "Kuşadası Liman İşletmesi", "Karadeniz Sahil Yolu" gibi girişimlerle birlikte değerlendirildiğinde söz konusu durumun ciddiyeti daha da iyi anlaşılacaktır.

Son dönemde gündemde olan bir diğer konu da Ergenekon Davası'dır. Yine yargının bağımsızlığı ve özgürlükler hususunda da ele alınması gereken Ergenekon

Davası konusunda seçmene yöneltilen sorular karşısında seçmenlerin yüzde 7,4'ü "Ergenekon derin devletle hesaplaşmadır" yanıtını verirken, yüzde 6,8'i "Ergenekon operasyonunu koşulsuz şekilde destekliyorum" demiştir. Seçmenlerin büyük bir çoğunluğu Ergenekon'un bilincindeyken ve operasyonun destekçisi olduklarını belirtirken, Ergenekon'a dair kanıtlar da her geçen gün gözler önüne serilmektedir. Seçmenin Ergenekon'a karşı tepkisi bu denli netken Ergenekon sanıklarının özgürce ülke içinde dolaşması ve dahası sahte pasaportlarla yurtdışına rahatlıkla çıkabilmesi de durumun vahametini açıkça göstermektedir. Bu noktada yine yargının bağımsızlığı konusunda yetersiz kalınmaktadır.

Seçmenin yüzde 9,4'ünün özgürlükler ve demokrasi konusundaki sorulara verdiği bir diğer yanıt ise "üniversiteler özgür ve eleştirel aklın her türlü düşüncenin merkezi olmalıdır" şeklindedir. Fakat AK Parti icraatları ve seçmenin söz konusu yanıtı değerlendirildiğinde YÖK himayesinde bulunan üniversitelerin tamamen 12 Eylül ürünü olduğu ve bu yapı içerisinde üniversitelerin özgür ve eleştirel aklın merkezi olmalarının mümkün olmadığı görülmektedir. Seçmenin talep ettiği ve AK Parti 2007 Seçim Beyannamesi'nde yer verilen özgürlükler, devlet idaresi altında onurlu bir hayat sürebilmenin temel şartı olarak tanımlanırken ve "baskıya karşı bireyin temel haklarının özgürlüklerle korunması" görüşünü benimseyen yüzde 8,4 oranındaki büyük bir çoğunluk mevcutken üniversitelerin özgür kalmasını sağlamak yerine YÖK üzerindeki iktidar vesayetiyle üniversiteler baskı altına alınmaktadır.

Seçmenlere demokrasi algıları bağlamında yargı, hak ve özgürlükler konularında yöneltilen sorulardan sonra yönetim şekli tercihlerini açıklamak adına "hangisi ülkenin yönetimi açısından daha iyidir" sorusu yöneltilmiştir ve yüzde 9,6'sı "demokratik bir siyasal sistemle yönetim" seçeneğini tercih etmiştir. AK Parti 2007 Seçim Beyannamesi'nde de ülkede demokrasinin hakim olduğu özgürlükçü bir yapı kurulmasına yönelik ifadelere yer verilmiştir. Ancak yukarıda da belirtilen uygulamalar demokrasiden ve demokratik bir yönetim biçiminden çok uzak olunduğunu göstermektedir.

Durum ekonomi açısından değerlendirildiğinde Türkiye'nin, 2011 yılında yüzde 8,5 büyüyerek Çin'in ardından dünya ikincisi olduğu görülmektedir. Yine aynı

dönemde bu rakamların sandığa nasıl yansıyacağı sorusunun cevabı ise uzmanlar tarafından Türkiye'nin yakaladığı ekonomik büyüme rakamlarının vatandaşın sandıktaki tercihine de bire bir yansıyacağı yönünde verilmiştir. Araştırma şirketleri ise büyüme oranlarıyla iktidar partisinin oy oranları arasında mutlak bir paralellik olduğunu söylemektedir. Büyüme ve seçim sonucu ilişkisi çerçevesinde AK Parti olumlu adımlar atsa da sonucun halka yansıması noktasında sıkıntı yaşanmaktadır. Bunun temel nedeni ise büyüme rakamlarının küresel para bolluğu ve de "sıcak para" olarak tanımlanan dış kaynaklarla halkın borçlanması yoluyla gerçekleşmiş olmasıdır. Dolayısıyla halkın tasarruf oranı tarihte ilk defa yüzde 12'ler düzeyine gerilemiştir. Daha da kötüsü**,** bütün uğraşlara rağmen, dünyada 1,6 trilyon dolar doğrudan sermaye akışı bulunmasına rağmen Türkiye'ye düşen miktarın ise sadece 15 milyar dolar olmasıdır.

Bu durumda büyümenin hükümetin de istediği şekilde yavaşlamaya devam etmesi vatandaşın seçimine de yansıyacaktır. Türkiye'de genel olarak ekonomik büyüme oranları arttıkça bunun sandığa yansıması da aynı oranda olmaktadır. Büyümenin yüzde 8,9'dan 8,5'e gerilemesi her ne kadar çok düşük bir oran olsa da düşüş devam ederse iktidar partisinin oylarının da aynı oranda düşeceğini göstermektedir. Ancak sadece büyüme oranındaki düşüşten hareketle seçim sonuçlarını tahmin etmek mümkün olmayacaktır. AK Parti'nin iktidarının onuncu yılında tek haneye inen enflasyon, faiz ve işsizlik rakamları, düşük borç yükü ve denk bütçe, sürekli ve yüksek büyüme rakamları yanı sıra sosyal anlamda ise eğitim ve sağlık alanında yaşanan devrim niteliğinde sayılabilecek gelişmelere rağmen, 21'inci yüzyılın Bilgi Çağı" olduğu göz önüne alınırsa bu alanda gelinen nokta hiç de iç açıcı gözükmemektedir.

Örneğin 2012 yılının Nisan ayında açıklanan "Küresel Bilgi Teknolojileri Raporu", ülkelerin bilgi teknolojileri alanındaki ilerleme düzeyini ve bu teknolojilerden yararlanabilme yeteneklerini göstermektedir. Bu rapora göre Türkiye, bilgi teknolojileri sıralamasında 142 ülke arasında 52'nci sırada yer almaktadır.

Küresel Enformasyon Teknolojileri Raporu'na göre 2011 yılında 71'inci sırada bulunan Türkiye iletişim teknolojilerine erişim ve kullanımda ise 59'uncu sırada yer alırken iletişim maliyetlerini içeren sıralamada ise 80'inci sırada bulunmaktadır.

Yeni dönemde ülkelerin tek zenginlik kaynağı olan yenilik üretmedeki bu performans düşüklüğü sonucu Türkiye, Dünya Ekonomik Forumu'nun hazırladığı Küresel Rekabet Raporu'ndaki verilere göre rekabetçilik açısından 59'uncu sırada yer almıştır. İnovasyon açısından rekabetçiliğe bakıldığında ise ancak 69'uncu sırada kendine yer bulabilmiştir. Bilginin ve teknolojik gelişmenin her şeyden önemli olduğu bu yüzyılda Türkiye bilgi donanımı ve teknolojik yenilikler açısından sınıfta kalmıştır.

Erol Taymaz, Ebru Voyvoda ve Kamil Yılmaz tarafından hazırlanan "Uluslararası Üretim Zincirlerinde Dönüşüm ve Türkiye'nin Konumu" başlıklı çalışmada, "Türkiye'nin son 10 yılda uluslararası ekonomi içerisindeki uzmanlaştığı ürünler/sektörler, genel olarak büyüme hızları düşük olan ürünler/sektörler olarak açıklanmış ve göreli fiyatlarının düşük olduğu ürünlerde daha rekabetçi olunabileceği belirtilmiştir. Bu olumsuzluklara karşın, Türkiye'nin yöneldiği pazarlar diğer pazarlardan daha hızlı büyümektedir.

Türkiye pazar avantajlarını ve coğrafi konumunu iyi kullanabilmiştir, fakat teknolojik ürünlerde rekabetçi olamaması sebebiyle uluslararası ekonomideki konumunu güçlendirememiştir.

Türkiye'nin her dönemde düşük maliyet temelinde rekabetçi olunabilecek teknolojisi standartlaşmış, ürünlerde uzmanlaşması, dış ticaret alanında yapısal dönüşümün gerçekleşmesine karşın uluslararası ekonomideki göreli konumunun değişmemesi ile sonuçlanmıştır. Teknoloji bakımından gelişememesinin ve gerekli bilgi donanımına sahip olamamasının sonucu olarak ise Türkiye, 2011 yılında cari fiyatlarla 772.3 milyar dolarlık GSYH ile dünya sıralamasında bir basamak geriye düşerek 18'inci sırada yer almıştır. Türkiye açısından "en yoksul ile en zengin kesim

arasındaki gelir farkı" sekiz kata ulaşırken, ülke yaşam kalitesi açısından dünyada 92'nci sırada yer almıştır.

Bu durumun hane halkına yansıması ise dört kişilik bir aile için açlık sınırının bin 47 lira, yoksulluk sınırının ise 3 bin 312 lira olması sonucunu doğurmuştur. Tüm bu gelişmelerin sonucunda ise Türkiye "2011 İnsani Gelişme Endeksi"nde 187 ülke arasında 92'nci sırada yer almaktadır.

AK Parti programı da "Kalkınma ve Demokratikleşme Programı" başlığıyla ekonomik gelişmenin demokratik kurum ve mekanizmaların gelişmesiyle mümkün olabileceğini ifade ederken, her ne kadar ekonomi açısından önemli adımlar atılmış ve olumlu değişimler yaşanmış olsa da demokrasi, bilgi ve teknoloji bakımından geri kalınmış olması Türkiye'nin genel ekonomik tablosuna ve dolayısıyla da hane halkı ekonomisine de yansımıştır.

Anket çalışmasında üçüncü ve son grupta ise seçmenlerin bir partiyi tercih etme nedenlerini açıklayabilmek amacıyla öncelikle oy verdikleri partiyi hangi nedenlerle seçtiklerini anlamaya yönelik sorular yer almaktadır. Bu hususta sorulan sorulara seçmenlerin, yüzde 19,5'i "İdeolojisi" nedeniyle bir partiye oy verdikleri yanıtını vermiştir. Bu nedenle seçmenin büyük çoğunluğunun oyunu alarak iktidar olan AK Parti'nin ideolojisinin açıklanması gerekmektedir.

Temelde AK Parti, Türkiye'deki liberal ve muhafazakâr görüşleri tek bir çatı altında toplamayı amaçlamış ve bu amaçla milli görüş geleneğinden farklı olduğunu da kanıtlamaya çalışmıştır. Özellikle, Türkiye'deki din ve siyaset tartışmalarının yoğun olmasının temel nedeni olan diğer Müslüman ülkelerin aksine Türkiye'nin anayasal açıdan laik bir devlet olarak tanımlanmış olması konusunda AK Parti farklı bir tutumla ortaya çıkmıştır. Sadece muhafazakârlığı ön planda tutmak yerine çizgilerini muhafazakâr-demokrat kavramıyla açıklamaya çalışan AK Parti, diğer partiler tarafından ayrı ayrı benimsenen muhafazakârlık ve demokrasi kavramlarını bir arada kullanarak, parti ideolojisini liberal demokrasi ve bu konuda gündeme gelen katılımcılık ve çok kültürlülük gibi kavramları da içerecek şekilde açıklamıştır.

AK Parti'nin sadece muhafazakâr olarak nitelendirilen kesimin değil aydın kesimin de desteğini almayı başarması şüphesiz iktidar olmasında son derece etkili olmuştur. Seçimlerden lider parti olarak çıkan AK Parti'nin demokratik bir yönetim arayışı içinde olan seçmen tarafından demokrasinin anahtarı olarak görülüp de mi seçildiği yoksa çaresiz kalan seçmenin alternatiflerine göre daha iyi olduğunu düşünmesi nedeniyle mi seçildiği ise tartışma konusudur.

Kuruluşunda ve sonrasında "insanı yaşat ki devlet yaşasın" düşüncesinden hareket eden AK Parti, demokrasinin ve hukuk devletinin nihai amacı olan, bütün temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması, insanların korku ve endişeden uzak bir şekilde güven içinde yaşamalarının sağlamasını partinin temel hedefi olarak belirtmiştir. Seçmen parti ideolojisi ve seçim öncesi vaatler sebebiyle AK Parti'yi iktidara taşımıştır. Ancak Seçim öncesi vaatler ile seçim sonrası uygulamalar karşılaştırıldığında AK Parti'nin çok daha farklı bir düşünce yapısıyla hareket ettiği görülmektedir. Bu nedenle gelecek genel seçimler de tekrar iktidar partisi olup olamayacağı referandum sonuçları ve genel seçim sonuçlarının tahminleri karşılaştırılarak değerlendirildiğinde referandumda yüzde 39,4 oranla hayır, yüzde 49,2 oranla evet oyu kullanan ve yüzde 11,4'lük oranla da hiç oy kullanmayan bir seçmen profile mevcuttur. Genel seçimde hangi partiye oy verecekleri sorusu sorulduğunda alınan yanıt ise, yüzde 37,4'ünün AK Parti'ye, yüzde 23,6'sının CHP'ye, yüzde 11,2'sinin MHP'ye, yüzde 4,6'sının BDP'ye, yüzde 1,9'unun SP'ye, yüzde 1,1'inin HAS'a oy vereceği, yüzde 3,2'sinin Diğer, yüzde 11,8'inin Kararsız ve yüzde 5,2'si oy kullanmayacak olduğu yanıtı alınmıştır. Gerçekleşen sonuca bakıldığında ise sandıktan yüzde 49,9 AK Parti, yüzde 25,9 CHP, yüzde 12,9 MHP ilk üç parti olarak çıkmıştır ve AK Parti iktidarı tek başına elinde tutmaya devam etmiştir.

7. Sonuç

Anket çalışmasından elde edilen bulgular aracılığıyla seçmenin demokrasi algısı değerlendirilerek, gelecek genel seçimlerde seçmenin tercihinin ne yönde olacağı tahmin edilmeye çalışılmıştır. Söz konusu tahmin yapılırken AK Parti icraatları genel olarak değerlendirilmiştir. AK Parti iktidarının ilk yıllarında küreselleşmeye olumlu bakan, AB normlarıyla uyumlu olan ve IMF ile sorun çözücü yaklaşımlarda bulunan, muhafazakâr-liberal bir yapı sergileyen partinin tek bir oluşuma dayanarak değil birçok kesimin benimseyeceği bir yapıya dayanarak yola çıktığı ve bu yönde çalışmalar yaptığı görülmüştür. Fakat bugün gelinen nokta bu yola çıkılan görüşten oldukça uzaktır. Bu nedenle AK Parti'nin oylarının düşmesi beklenirken, çalışmanın sonuçları ve gerçekleşen genel seçim sonuçları karşılaştırıldığında da AK Parti'nin beklenilenin üzerinde bir oy oranıyla tekrar iktidar olduğu görülmektedir.

Gelecek dönem genel seçimlerine yönelik anketlere bakıldığında AK Parti'nin oy kaybetmek yerine yüzde 51,7 gibi büyük bir oranla tekrar iktidar olacağı görülmektedir. Bunun nedenleri arasında ilk sırada seçmenin daha önceki seçimlerde de parti tercihini etkileyen en önemli kriter olan "parti liderine duyulan güven" yer almaktadır. Seçmenlerin yüzde 33,2'si tercih ettikleri partiye liderine duydukları güven sebebiyle oy verdiklerini belirtmiştir. AK Parti'nin bu denli yüksek bir oy oranıyla iktidar olmasının nedenleri arasında da liderine duyulan güven yer almaktadır. Özellikle iktidarının ilk üç yılında verilen sözleri yerine getiren ve ülkeyi muhafazakar, demokrat, liberal ya da farklı kategorilere ayırmadan bir bütün olarak görmeyi başaran AK Parti sadece muhafazakar kesimin değil aydın kesimin ve azınlıkların da oyunu almıştır. Bu nedenle aynı düşünce tarzıyla ülkeyi özgür ve demokratik bir yapıya taşıyacağına inanılarak AK Parti ikinci kez iktidara getirilmiştir. Fakat bu süre içerisinde verilen sözlerin yerine getirilmediği ve demokratik bir yapıdan uzak, yargıyı ve bireysel hakları iktidarın iradesine bağlayan bir yapıya gidildiği görülmektedir. Seçmenin demokrasi beklentisi ile AK Parti'nin

sürdürmekte olduğu siyasi yapı kesinlikle uyumlu değildir. Muhafazakâr-demokrat fikriyle ve liberal kesimin de desteğini alarak seçmen önüne çıkan AK Parti liberal görüşle ters düşerken, aydın kesimin de desteğini yitirmiştir. AK Parti mevcut düzeni değiştirmek gayesiyle iktidar olmuşken bugün reformlardan vazgeçmiştir. Ancak AK Parti karşısında duracak niteliklere sahip ciddi bir muhalefet olmayışı, MHP'nin bir kitle partisi olmaktan öteye geçememesi, ırk tabanına dayalı oylar alması, CHP'nin ise tüm Türkiye'yi kapsayacak nitelikte olamaması ve parti içi sorunların dahi hala çözülememiş olması bu partilere duyulan güveni sarsmaktadır. Oy verebilecek niteliklerde bir partinin bulunmayışı seçmeni bildiği iktidar olan AK Parti'ye yöneltmektedir.

Türkiye'deki seçmenin demokrasi algısı noktasında kafasının karışık olması parti tercihi üzerinde de etkili olmaktadır. Referandum sonuçları, genel seçim sonuçları ve anket çalışması ile elde edilen veriler ışığında seçmenin demokrasi algısına bakıldığında tutarlı bir düşünce yapısı olmadığı görülmektedir. Öyle ki, seçmenlerin yüzde 7,2'si "demokrasi azınlık olan düşüncelerin ve hakların korunmasıdır" derken, yüzde 6,9'u "demokrasi çoğunluğun isteğinin kabul edilmesidir" demektedir. Ayrıca Türkiye'de hak ve özgürlüklerin korunması ile bireylere eşit davranılması noktasında da seçmenin demokrasi algısı farklılıklar göstermektedir. Türkiye'yi demokrasi açısından değerlendirerek 6,2 puan veren seçmenden özgürlükler açısından değerlendirme yapması istenildiğinde %7,2'si "Türkiye'de bir rejim sorunu yoktur" yanıtını vermiştir. Ülkenin demokrasi puanı bu derece düşükken ve yine aynı seçmen çeşitli sorulara verdiği yanıtlarla demokrasi hususunda eksiklikler olduğunu ifade ederken ülkede rejim sorunu olmadığını belirterek kendi kendisiyle çelişen bir düşünce yapısı sergilemektedir.

Bu yanıtlardan da görüldüğü üzere Türkiye'de net bir demokrasi algısı mevcut değildir. Bu nedenle seçmenin tercihinin ne yönde olacağına dair kesin bir yargıya varmak da mümkün olmamaktadır. Çalışmanın başında da belirtildiği gibi vatandaşın demokrasinin anahtarı olduğu için mi, lideri sebebiyle mi yoksa çaresizlikten mi AK Parti'ye oy verdiği sorusunun cevabını "bilinçli seçmen" sandıkta verecektir.

KAYNAKLAR

Aisen, Ari-Francisco Jose Veiga, "Political İnstability and Inflation Volatility", **Public Choice**, 2008; 135.

Akalın, Gülsüm- Erkişi, Kemal, "Türkiye'de Seçim Ekonomisi Uygulamalarının Geleneksel Oportünist Seçim Çevrimleri Açısından Değerlendirilmesi", **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 5, 2007.

AKINCI, Abdulvahap: "Demokrasi Ve Liberalizmin Zorunlu Birlikteliği", **Paradoks Ekonomi, Sosyoloji Ve Politika Dergisi**, Ocak/2011, Cilt: 7, Sayı: 01, 2011.

Bussiere, Matthieu-Mulder, Christian, "Political İnstability and Economic Vulnerability", **International Journal of Finance & Economics**, Oct 2000; 5.

Colomer, Josep M., "Taming the Tiger: Voting Rights and Political Instability in Latin America", **Latin American Politics and Society**, Summer 2004; 46.

Demirel, Tanel, "Demokrasi Ve Demokratikleşme Üzerine", **AK Parti Siyaset Akademisi 10. Dönem (Lider Ülke Türkiye)**, Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) Başkanlığı, Birinci Baskı, Ankara, Aralık 2011.

Doğan, İsmail, **Vatandaşlık Demokrasi ve İnsan Hakları**, Pegem Yayıncılık, Altıncı Baskıdan Tıpkı Basım, 2007.

Ercins, Gülay, "Türkiye'de Sosyo-Ekonomik Faktörlere Bağlı Olarak Değişen Seçmen Davranışı", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 8, Sayı 2, 2007.

Fatehi, Kamal;Gupta, Manoj, "Political Instability and Capital Flight: An Application of Event Study Methodology", **The International Executive**, Sep/Oct 1992; 34.

Günsoy, Bülent, "Demokrasi ve Makroekonomik Başarı: Türkiye Üzerine Bazı Gözlemler", T.C. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

Güvenç, Murat- Kirmanoğlu, Hasan, **Türkiye Seçim Atlası 1950-2009,** Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009.

Memon, Aslam Pervez – Memon, Kiran Sami- Shaikh Saima – Memon, Fahmeeda, "Political Instability: A case study of Pakistan", **Journal of Political Studies**, Vol. 18.

Morrısonhugh, Donald G., Stevenson, Mıchael, "Political İnstability İn İndependent Black Africa: More Dimensions Of Conflict Behavior Within Nations", **The Journal of Conflict Resolution**, Sep 1971; 15.

Kemahlıoğlu, Özge-Keyman, E. Fuat, "Türkiye'de Demokrasi Algısı", **İstanbul Politikalar Merkezi, Sabancı Üniversitesi**, Mayıs-2011.

Özbek, Volkan-Aydın, Kenan, Ailenin Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi, Kocaeli **Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2004/2.

Şanlısoy, Selim, "Politik İstikrarsızlık - Ekonomik Süreç Politikaları Etkileşimi", **Sosyo Ekonomi**, Temmuz-Aralık 2010-2

Taymaz, Erol – Voyvoda, Ebru Ve Yılmaz, Kamil, "Uluslararası Üretim Zincirlerinde Dönüşüm Ve Türkiye'nin Konumu", **TÜSİAD-Koç Üniversitesi Ekonomik Araştırma Forumu**, Aralık 2011.

AK Parti 2007 Seçim Beyannamesi, Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) Başkanlığı, Ankara.

UNDP, İnsani Gelişme Raporu 2011**,** United Nations Development Programme.
Freedom House 2010 Raporu, "Dünyada Özgürlük Anketi", (Çevrimiçi) http://www.freedomhouse.org/, Erişim Tarihi: 29.Nisan.2011.